

Mendelova univerzita v Brně
Agromická fakulta
Ústav aplikované a krajinné ekologie

Analýza vývoje krajiny Vranovska

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Ing. Silvie Kozlovská

Vypracovala:

Gabriela Valová

Brno 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci „*Analýza vývoje krajiny Vranovska*“ vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 1. dubna 2015

.....
podpis

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce, paní Ing. Silvii Kozlovské, za vedení, trpělivost a cenné rady při tvorbě této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat pracovnícím Státního okresního archivu Znojmo za jejich ochotu a poskytnutí důležitých informací.

Abstrakt

Účelem bakalářské práce „*Analýza vývoje krajiny Vranovska*“ je průzkum přírodních podmínek, historických souvislostí a změn struktury krajiny v katastrálním území obcí Bítov a Vysočany. Práce se následně soustředí na posouzení slabých a silných stránek, příležitostí a hrozeb, na prognózu budoucího vývoje území a udává návrhy opatření ke zlepšení současného stavu krajiny zájmového území týkající se aplikace protierozních opatření a snížení znečištění vod. Poslední návrh se zabývá problematikou místního konvenčního zemědělství.

Klíčová slova: Bítov, Vysočany, historické mapy, SWOT analýza, využití území

Abstract

The purpose of this bachelor's thesis entitled: „*Analysis of landscape development of the Vranovian microregion*“ is to examine natural conditions, historical context and significant changes in landscape structure namely in cadastral communities of Bítov and Vysočany. The following parts of the thesis focus on evaluation of the strengths, weaknesses, opportunities, threats and prognosis of future landscape development and make some proposals for improving its current conditions by erosion control measures and reducing water pollution as well; the last one deals with the issue of local conventional farming.

Keywords: Bítov, Vysočany, historical maps, SWOT analysis, land use

OBSAH

1	Úvod.....	7
2	Cíl práce.....	8
3	Metodika práce	8
4	Základní charakteristika.....	9
4.1	Širší územní vztahy: mikroregion Vranovsko.....	9
4.2	Vymezení území.....	9
4.2.1	Vymezení hranic a stručná charakteristika k.ú. Bítov.....	9
4.2.2	Vymezení hranic a stručná charakteristika k.ú. Vysočany	10
5	Přírodní podmínky	11
5.1	Geologické parametry	11
5.2	Geomorfologické parametry	11
5.3	Hydrologické parametry.....	12
5.4	Pedologické charakteristiky	13
5.5	Biogeografické členění.....	14
5.6	Klimatické charakteristiky	14
5.7	Potenciální přirozená vegetace.....	14
5.8	Aktuální vegetace.....	15
5.9	Potenciální přirozená fauna.....	15
5.10	Aktuální fauna.....	15
6	Historie území.....	16
6.1	Historie obce Bítov	16
6.1.1	Významná místa a pamětihodnosti	17
6.1.2	Demografický vývoj	18
6.2	Historie obce Vysočany	18
6.2.1	Významná místa a pamětihodnosti	18
6.2.2	Demografický vývoj	19
7	Analýza vývoje krajiny	20
7.1	Vývoj krajiny od počátku osídlení do roku 1989.....	21
7.2	Současný stav krajiny (od roku 1989 dosud).....	27
7.2.1	Struktura ploch v Bítově	28
7.2.2	Struktura ploch ve Vysočanech.....	30

7.2.3	Zemědělství	31
7.2.4	Lesnictví	32
7.2.5	Rekreace	32
7.2.6	Ochrana přírody, krajiny a zvýšená památková ochrana	34
8	SWOT analýza	37
8.1	Bítov	37
8.2	Vysočany	38
9	Návrhy opatření	39
9.1	Protierozní opatření a komplexní pozemkové úpravy	39
9.2	Ochrana vodních toků před znečištěním	40
9.3	Ekologické zemědělství a agroturistika	41
10	Diskuse a závěr	42
11	Zdroje	44
11.1	Knižní zdroje	44
11.2	Internetové zdroje	45
11.3	Mapové podklady	49
12	Tabulky	49
12.1	Seznam tabulek	49
13	Přílohy	49
13.1	Seznam příloh	49

1 ÚVOD

Současná rychle se měnící společnost a životní prostředí vedou ke vzniku zcela nové krajiny a úpadku tradičních kvalit a hodnot venkova. Současné změny v krajině lze charakterizovat ztrátou diverzity, soudržnosti a identity, které jsou způsobeny zaváděním nových prvků bez respektování místního genia loci, a v neposlední řadě vzrůstající rychlost a míra změn. Rychlost a míra změn jsou důležitými faktory, neboť mohou způsobit viditelné zpřetrhání kontinuity s minulostí. Tato problematika by tedy mohla odkazovat na příčinu v měnícím se postoji k dynamickému prostředí, v kterém žijeme. [1]

„Krajina je něco posvátného, protože to je zemědělská půda, na které závisíme. Krajina je zároveň romantický pocit kamenů, kopců, skal, zahloubených říček a potoků, tedy rozmanitých tvarů země. A nakonec přichází civilní krajina polí a luk.“ (Bárta, 2007, s. 11)

Venkovská krajina v okolí Vranova nad Dyjí, již v této bakalářské práci reprezentují sousedící katastry obcí Bítov a Vysočany, je výsledkem vzájemného ovlivňování člověka a přírody, které ji přibližně do poloviny minulého století spíše obohacovalo, než ničilo. Lze na nich pozorovat různou míru využívání krajinného potenciálu a s tím související stupeň stability krajiny. Přírodní poměry, částečná izolovanost od rozvoje, dlouhodobá orientace obcí na zemědělskou výrobu a v současné době rovněž zvláštní ochrana přírodních, kulturních a civilizačních hodnot krajiny zamezily rychlým a rozsáhlejším postupům realizace změn v zájmovém území. K jakým změnám zde docházelo? Jaký je současný stav krajiny v těchto oblastech? V čem lze spatřovat potenciální příležitosti rozvoje území a v čem naopak hrozby? Jakými prostředky je možné dosáhnout ekologicky stabilnější krajiny?

2 CÍL PRÁCE

Cílem je vyhodnocení vývoje struktury venkovské krajiny od počátků osídlení, její současný stav a funkce v katastrálních územích Bítov a Vysočany. Hlubší znalosti souvislostí při respektování charakteru těchto míst lze následně využít pro tvorbu návrhu několika změn, jež by mohly mít pozitivní dopad na krajinnou sféru zájmového území, nejen po stránce environmentální ale také např. socioekonomické.

3 METODIKA PRÁCE

Zdrojem informací pro vypracování analýzy se staly historické mapy (Fabriciova, Komenského, Müllerova, rakouské vojenské topografické mapy, mapy Stablního katastru a československé mapování v 50. letech minulého století) a taktéž současné tematické mapy z webových mapových služeb (např. mapové vrstvy CORINE Land Cover) zveřejňované Ministerstvem životního prostředí či Výzkumným ústavem meliorací a ochrany půdy, v. v. i.

Pro větší komplexnost byla v této práci zvolena kombinace map s přírodovědnou a dějepisnou literaturou, za přispění statistických údajů. Cenným zdrojem informací se staly údaje poskytnuté databází LUCC Czechia.

Změny využívání krajiny (land use) jsou hodnoceny na základě statistického vyjádření nárůstu nebo úbytku jednotlivých krajinných kategorií. U hodnocení zachovalosti krajinného rázu se z důvodu neexistence oficiální metodiky posuzování vychází z historických map a fotografií, leteckého snímkování a terénního průzkumu.

4 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA

4.1 Širší územní vztahy: mikroregion Vranovsko

Venkovský pohraniční mikroregion o rozloze téměř 250 km², s místopisným středem v městysi Vranov nad Dyjí, je administrativně včleněn do okresu Znojmo (LAU 1). Jižní hranici tvoří státní hranice s Rakouskem, západní od sebe odděluje Jihomoravský a Jihočeský kraj (NUTS 3), severozápad tvoří přirozená hranice řeky Želetavky a pomyslná severní až severovýchodní hranice je tvořena katastry obcí ležících na silnici II. třídy ve směru Znojmo - Jemnice.

Kromě zmíněného městyse je za druhé nejvýznamnější centrum pokládána obec Uherčice ležící v nejzápadnější části mikroregionu. Obě tyto obce však vůči zájmovému území nemají ideální polohu, totéž platí o dostupnosti měst regionálního významu, jako jsou Znojmo, Jemnice či Moravské Budějovice v sousedním okresu, případně dolnorakouská města Drosendorf a Langau (přílohy 1 a 2).

Územím neprochází žádná významná silnice, navíc stávající technické parametry komunikací II. a III. třídy jsou překážkou rychlejšímu provozu. Železniční infrastruktura se rovněž řadí k nedostatečně rozvíjeným oblastem dopravy. Je vedena pouze obcí Šumná na východě území ve směru Znojmo - Jihlava. Všechny výše uvedené nedostatky, ať se jedná o polohopis jednotlivých obcí či dopravní dostupnost, jsou jistě jednou z příčin ekonomické izolovanosti, která brání plynulému rozvoji zájmového území. Geografická poloha mikroregionu je naopak značnou výhodou z pohledu potenciálu rozvoje cestovního ruchu (pohraniční oblast, vodní nádrž Vranov, vysoká koncentrace historicky cenných staveb, NP Podyjí a další zachovalé přírodní složky životního prostředí). [2]

4.2 Vymezení území

4.2.1 Vymezení hranic a stručná charakteristika k.ú. Bítov

Prvním z řešených území je katastr obce Bítov ležící v severozápadní části okresu Znojmo, v rámci mikroregionu Vranovsko severně. Přirozenou hranici, táhnoucí se od jihu k východu, tvoří řeka Dyje, na niž krátce navazuje její přítok, řeka Želetavka. Severní hranice je společná s katastrálním územím obce Zblovce, sahá až

na severovýchod téměř k prameni Bítovského potoka a táhne se s tokem údolím po ústí zpět do Dyje.

Lesní krajina zaříznutých údolí Bítova se zásluhou stavby vodní nádrže Vranov a vysoké koncentrace historicky cenných objektů řadí k turisticky nejnavštěvovanějším lokalitám na Vranovsku.

4.2.2 Vymezení hranic a stručná charakteristika k.ú. Vysočany

Na západní hranici katastru obce Bítov se napojuje na pravém břehu Želetavky území Vysočan. Levostranný přítok Dyje obtéká jeho hranice od severu k jihu, v západní části na něj navazuje bezejmenný potok. Na jihozápadě hranici tvoří obce Korolupy a Oslnovice (příloha 2).

V člověkem podmíněné lesně-zemědělské krajině převládá půda orná.

Tab. 1 Souhrnné informace o zájmových k.ú. [3], [4]

	Bítov	Vysočany
Status	Obec	Obec
LAU 2	CZ0647593753	CZ0647595144
LAU 1	CZ0647 - Znojmo	CZ0647 - Znojmo
NUTS 3	CZ064 - Jihomoravský kraj	CZ064 - Jihomoravský kraj
NUTS 2	CZ06 - Jihovýchod	CZ06 - Jihovýchod
Obec s rozšířenou působností	Znojmo	Znojmo
Pověřená obec	Vranov nad Dyjí	Vranov nad Dyjí
Katastrální výměra [ha]	607 (k 1.1.2013)	726 (k 1.1.2013)
Počet obyvatel	146 (k 31.12.2013)	95 (k 31.12.2013)
Průměrný věk [rok]	47,1 (k 31.12.2013)	47,3 (k 31.12.2013)
Zeměpisné souřadnice [WGS-84]	15° 43' 44" E, 48° 56' 11" N	15° 41' 23" E, 48° 56' 28" N
Průměrná nadmořská výška [m n. m.]	428	435

5 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

5.1 Geologické parametry

Soustava: Český masiv - krystalinikum a prevariské paleozoikum

Oblast: moravikum (moravskoslezská oblast)

Oblast: moldanubikum

Region: metamorfní jednotky v moldanubiku

Soustava: Český masiv - pokryvné útvary a postvariské magmatity

Oblast: kvartér [5]

Bitov

Uplatňují se zde biotit-sillimanitické ruly, lokalizované pod zastavěným územím a zejména v jižní části katastru. V severní části a na tratích zvaných Horka a Hradiště dominují amfibolity. Geologicky pestrou lokalitou je tzv. Popelna, kterou utváří vysoce metamorfované migmatity a ortoruly či žilné magmatitické horniny aplit a pegmatit. Krystalinikum je zde překryto málo mocným kvartérním sedimentem. Jedná se o sprašovou hlínu, jejíž hlavní složkou je křemen. Četně jsou zastoupeny také mramory (krystalický vápenec, dolomit) a grafitické horniny. Nivu vodních toků tvoří mladší kvartérní sedimenty - hlína, písek a štěrk. [5]

Vysočany

Geologický podklad území tvoří taktéž převážně metamorfované ruly, amfibolity a ortoruly. Tyto jsou však doplněné o granulity významného rozsahu. Nejvýše položený bod v katastru se tyčí na erlanech a migmatitech. Tekoucí a stojaté vody jsou uloženy v nivních (hlína, písek, štěrk) či smíšených jemnozrnných (hlína, písek) kvartérních sedimentech. [5]

5.2 Geomorfologické parametry

Demek a Mackovčín (2006) zájmové území zařazují takto:

Provincie: Česká vysočina

Soustava: Česko-moravská

Podsoustava: Českomoravská vrchovina

Celek: Jevišovická pahorkatina

Podcelek: Bitovská pahorkatina

Bítov

V členité krajině s hluboce proříznutým údolím řeky Dyje se zaklesnutými meandry převládají svahy s jižní a východní expozicí, jen velmi malá část pozemků je exponována k severu. V důsledku členitosti terénu mají pozemky většinou nepravidelný tvar a jsou dosti roztráštěné. Průměrná nadmořská výška je 428 m. [6]

Vysočany

Reliéf tvoří při postupu od severu k jihu několik oblých hřbetů střídajících se s mělkými terénními depresiemi. Směr těchto útvarů je jihovýchod - severozápad. Na mírných svazích se střídají a převažují expozice severovýchodní a jihozápadní. Území se rozkládá ve výšce 435 m n. m. [7]

5.3 Hydrologické parametry

Celé zájmové území spadá do povodí Dyje, a to od soutoku Moravské a Rakouské Dyje po Jevišovku (s číslem hydrologického pořadí (ČHP) 4-14-02) a úmoří Černého moře. Od roku 1934 je řeka Dyje vzduťá vodní nádrží Vranov. Vodní nádrž měla v době dokončení největší objem zadržené vody v tehdejší Čkoslovensku a dnes je stále klíčovým dílem v dyjské vodohospodářské soustavě. Slouží zejména k zachycení povodňových průtoků a nadlepšování nízkých průtoků v toku pod nádrží. Umožňuje také odběry vody pro vodárenské využití v úpravně ve Štítarech, zásobuje primární sektor, zajišťuje výrobu elektrické energie a v neposlední řadě je vyhledávaným rekreačním střediskem. (Broža, 2005)

Ve vybrané oblasti jsou předmětem zájmu část vodní nádrže Vranov pod Bítovem (ČHP 4-14-02-053/1) a úsek Želetavky od Jemnic po vzduťí nádrže Vranov (ČHP 4-14-02-048). [8], [9]

Bítov

Východní hranici tvoří Bítovský potok, pramenící u Suché hory. Počátkem nového století byl v horním toku doplněn o retenční nádrž a biotop. Zaúšťuje do vodní nádrže Vranov pod zástavbou „nového“ Bítova, v zátoce Stínky. Řeka Želetavka, která pramení v katastru obce Želetava v nadmořské výšce 660 m. n. m., tvoří část západní hranice katastru a do vodní nádrže ústí u obce Vysočany, pod hradem Bítov. [10]

Vysočany

Řeka Želetavka obtéká území ze severu, po východní hranici až k ústí do vodní nádrže Vranov a odvádí povrchové vody této části. V území se vyskytují čtyři drobné bezejmenné vodní toky. Lokálně významný potok, který napájí obecní požární nádrž, pramení nad zastavěným územím, pod zástavbou je veden potrubím a vlévá se do Želetavky. V lese do něj přitéká ještě menší tok pramenící ve Žlebu. Při severozápadní hranici vytéká potok z melioračního zařízení, pod zemědělskou půdou je zatrubněn a zprava se napojuje na Želetavku. V obci se nachází menší rybník severně od Žlebu, který zásobuje čtvrtý vodní tok. Ten se dále vlévá do Želetavky. [10], [11]

5.4 Pedologické charakteristiky

Tab. 2 Charakteristické půdní typy jednotlivých katastrů podle Taxonomického klasifikačního systému půd ČR (TKSP) a World Reference Base for Soil Resources (WRB) [10]

Bítov	Vysočany
Kambizem modální (KAm) Hnědozem modální (HNm)	Kambizem modální (KAm) Hnědozem luviská (HNI) Kambizem eutrofní (KAe)

Hnědozemě patří k úrodným půdám, avšak jsou poněkud náchylnější ke zhutnění. Doporučuje se do nich dodávat organická hnojiva. Z důvodu kyselé půdní reakce vyžadují pro neutralizaci pravidelné vápnění. Kambizemě jsou považovány za méně úrodné půdy náchylné k vodní erozi. Proto je zde ve svažitých profilech spíše tendence tyto pozemky zalesňovat. Orné půdy je nutné vápnit a hnojit. (Jandák a kol., 2010)

Z mapových podkladů zveřejněných na portálu Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy, v. v. i. lze vyvodit, že pozemky zapsané v Zemědělském půdním fondu (dále jen ZPF) a náležící ke katastru sledovaných obcí nejsou ohroženy větrnou erozí. Větší hrozbu pro tyto půdy představuje vodní eroze, kterou jsou nejvíce postiženy svažité polohy, půdy těžší a nechráněné rostlinným pokryvem. Potenciální ohroženost erozí: Bítov - půdy mírně ohrožené, Vysočany - půdy náchylné. [12]

5.5 Biogeografické členění

Culek (2013) pro zařazení území používá biogeografické jednotky:

Provincie: Středoevropských listnatých lesů

Podprovincie: Hercynská

Bioregion: Jevišovický (1.23)

5.6 Klimatické charakteristiky

Zájmové území spadá do mírně teplé klimatické oblasti MT 11, jež je vlivem srážkového stínu Českomoravské vrchoviny relativně sušší. (Květoň a Voženílek, 2011)

Místní klimatické poměry jsou výrazně ovlivněny členitým reliéfem, dochází tak k odchylkám v proudění vzduchu a v závislosti na expozici svahů i v teplotách. Pro údolní polohy je příznačný výskyt teplotních inverzí, často doprovázených mlhami. (Culek, 2013)

Z map charakteristik klimatu zveřejněných Českým hydrometeorologickým ústavem vyplývá, že se průměrná roční teplota vzduchu za normálové období 1961-1990 pohybovala mezi 7 a 8 °C a průměrný roční úhrn srážek mezi 500 a 600 mm. [13]

5.7 Potenciální přirozená vegetace

Pokud by ustala veškerá lidská činnost, postupem času by téměř celé toto území, mimo nejsušší skalnatá místa a vodní plochy, pokryly lesy. Oblast středoevropských lesů by téměř souvisle pokrývaly hercynské dubohabřiny s dominantními dubem zimním (*Quercus petraea*) a habrem obecným (*Carpinus betulus*), lípou srdčitou (*Tilia cordata*), javorem klenem (*Acer pseudoplatanus*) nebo javorem mlčcem (*Acer platanoides*). V podrostu bychom našli převážně byliny středoevropského a eurasijského původu. Podstatné zastoupení by měla jedle (*Abies alba*), lokálně s příměsí buku (*Fagus sylvatica*). Široká niva dolního toku Dyje by byla oblastí výskytu zaplavovaných lužních lesů s dubem letním (*Quercus robur*), topolem černým (*Populus nigra*) a hustým podrostem hydrofilních bylin. Lužními lesy v nivách menších toků by byly střemchové jasaniny s dominantním jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*) a na drobných plochách primárního bezlesí, na skalnatých stanovištích, by přežívaly malé populace xerothermní vegetace. (Culek, 1995)

5.8 Aktuální vegetace

Lesy v údolí Dyje a Želetavky mají dodnes převážně přirozenou skladbu. Mírné svahy pokrývají plošně nejrozsáhlejší hercynské dubohabřiny. Přírodě blízké lesy přecházejí především v horních partiích v kulturní lesy se smrkem (*Picea abies*) a borovicí lesní (*Pinus sylvestris*). Prudší kamenité svahy hostí suťové lesy. V keřovém patře se vyskytuje líska obecná (*Corylus avellana*), v bylinném patře je častá kaprad' samec (*Dryopteris filix-mas*), pitulník horský (*Galeobdolon montanum*), kakost smrdutý (*Geranium robertianum*) nebo kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*). Velmi výrazně bývá v této vegetaci vyvinuto mechové patro. Na hranách skal se vzácně vyskytují reliktní bory svazu *Dicrano-Pinion* s velmi chudým bylinným patrem. Vlhčí, na živiny bohaté půdy jsou typickým stanovištěm bezu černého (*Sambucus nigra*). Porosty svazu *Berberidion* lemují polní cesty, louky i společenstva lesů. Podél toku se vyskytují fragmenty olšových luhů (*Stellario-Alnetum glutinosae*). Břehy řek zpevňují poříční rákosiny svazu *Phalaridion* a vegetace bahnitých břehů. Na loukách byly dříve hojně zastoupeny kvetoucí byliny, dnes v důsledku eutrofizace ustupují ruderalním travám. (Antonín, 2008)

5.9 Potenciální přirozená fauna

Původní živočišnou značně druhově ochuzenou složku hercynské podprovincie tvoří lesní fauna západopalearktické oblasti. K typickým druhům původních lesů patřili velcí savci, např. rys ostrovid (*Lynx lynx*), vlk (*Canis lupus*), medvěd brtník (*Ursus arctos*), kteří však byli do konce 19. století vyhubeni. (Antonín, 2008)

5.10 Aktuální fauna

Rozmanitost území se projevuje i v relativně vysoké diverzitě zjištěných druhů hmyzu, zejména motýlů a brouků. V blízkosti vodních útvarů lze potkat čolka obecného (*Triturus vulgaris*), užovku obojkovou (*Natrix natrix*) a podplamatou (*N. tessellata*), rejsce vodního (*Neomys fodiens*) či hraboše mokřadního (*Microtus agrestis*). Vodní toky s početně zastoupeným jelcem jesenem (*Leucisus idus*) a tloušťem (*L. cephalus*) náleží do parmového pásma. V současnosti je za významného škůdce považováno prase divoké (*Sus scrofa*), které požírá semena zejména dubů a buků, a tím komplikuje přirozenou obnovu v lesích. (Antonín, 2008)

6 HISTORIE ÚZEMÍ

6.1 Historie obce Bítov

Původ jména obce, jež od svého založení prošlo různými úpravami od: Vetovia, Vetov, Bethow, Betov, Bietovec, Bytov, Býtov a německým Vöttau, není s určitostí znám, avšak jisté je, že bylo odvozeno od nedalekého hradu Bítova. Ten jakožto majetek českých králů má zřejmě své jméno od „byt“, „pobyť“ (králův). Někteří historikové jej odvozují od osobních jmen „Běta“ (sídlo Běty) a „Bít“. Pravděpodobně se jeví i odvození z latinského označení "*vetus via*", tj. stará stezka - tak byla nazývána obchodní dráha při řece Dyji.

Přestože existují záznamy o osadě, která vznikla počátkem 11. století na popud tehdejších majitelů hradu Bítova, již pořizovali svým poddaným v podhradí na březích Želetavky vhodné příbytky, za rok zrodu obce je považován letopočet 1498, kdy král Vladislav II. vydal listinu, propouštějící z lenního poměru hrad Bítov a stejnojmenné městečko. Domy si po staletí zachovávaly architektonickou jednoduchost a čistotu. Stavěly se řadově z místního kamene průčelím k vodnímu toku a následně byly jednotně bíleny. Na návsi stál kostel s farou, škola, pošta a dva hostince. Roku 1826 byl do svahů naproti hradu Bítovu zakomponován hřbitov. (Peřinka, 1906)

Roku 1790 zachvátil celou obec požár. Vlivem její nešťastné polohy při vodním toku se pravidelně při jarních táních řeka vylévala z koryta a devastovala příbytky místních osadníků. Při vzpříčení ker roku 1929 musela dokonce zasáhnout československá armáda. Brzy nato přišla ještě větší rána v podobě stavby vodní nádrže Vranov, již stála obec v cestě a v roce 1936 veškerá zástavba zmizela pod vodní hladinou. Do dnešního dne se dochoval pouze zmíněný hřbitov. (Weidenthaler, 2002)

Zobal a Melkus (1936) uvádí, že necelé tři kilometry jihovýchodně od zatopené obce, na místě jelení obory, ve vlastnictví tehdejšího majitele hradu, barona Jiřího Haase, byl vystavěn „nový“ Bítov. Původní architektonicky ojedinělý projekt s 43 domy, budovou obecního domu, poštou, četnickou stanicí, obecní kanceláří, školní budovou, hostincem a farním kostelem vybudovaný mezi lety 1930 a 1933 podle návrhu arch. J. K. Říhy charakterizuje půdorys venkovského sídla středověkého typu a domy s jednotným konstrukčním systémem i výrazem, na jejichž stavbu se používaly materiály (kámen, dřevo, cihly, písek a vápno) získávané výhradně z místních zdrojů.

[14]

6.1.1 Významná místa a pamětihodnosti

Katastrální území obce Bítov se pyšní nebývalou koncentrací kulturních a historických hodnot. Dominantní postavení v krajině má hrad Bítov, který byl založen v 11. století jako přemyslovská obranná pevnost a jedno ze středisek moravské územní správy. Na hradním nádvoří stojí kaple Nanebevzetí Panny Marie, jež byla v 19. století rozšířena o hrobku hrabat Daunů.

Po cestě kolem hradu směrem do zatopeného „starého“ Bítova jsou do hradeb včleněny drobné sakrální stavby v podobě morového oltáře či sousoší s andělem. Plošina zvaná Početnice (zkomolený název „Pod šibenicí“) sloužila v době hrdelního práva jako popraviště.

Pro účely zabezpečení hradu Bítova, zemských hranic a posílení postavení Lichtenburků byl ve 14. století na protějším břehu Dyje založen hrad Cornštejn. Po vymření tohoto panského rodu se již uváděl jako opuštěný. Východně od Cornštejna stál kostel Nejsvětější Trojice. Stavba byla ve třicátých letech minulého století zatopena přehradou.

V 19. století, za daunské éry, vznikl při hradu Bítovu lesopark, jedinečná komponovaná krajina s lesními stezkami a několika zastaveními a vyhlídkami do krajiny. Na cestě od hradu do zátoky Horka byla postavena tzv. červená kaplička a v lokalitě zvané Obora se nachází pozůstatky kamenného loveckého altánu v novogotickém slohu „Hainrichsruhe“ (Jindřichovo odpočívadlo).

Altán je situován na původní Hraběncinu stezku, jež je doplněna o kamennou studánku „Burgguelle“ určenou pro osvěžení kolemjdoucích, středověký kamenný most, který prošel za hrabat Daunů romantickou přestavbou a v roce 2010 byl zrekonstruován, a o mohyly předků „Citadelu“, pohřebiště bývalých majitelů Bítova, především Lichtenburků. (Weidenthaler, 2002)

Seskupení původních hospodářských budov panského dvora Vranče (Vraneče) východně od hradu Bítova bylo prostředkem významných příjmů bítovského panství. Dnes se však většina staveb nachází ve špatném stavu.

Další ze sakrálních objektů, sloup se sochou panny Marie, se nachází na cestě od dvora Vranče k hradu Bítov. Na rozcestí mezi Bítovem a Zblovicemi je umístěna kaplička sv. Jana. Kostel sv. Václava na bítovské návsi nahradil v třicátých letech minulého století zatopený stejnojmenný farní kostel a od roku 2012 je chráněnou kulturní památkou ČR. [15]

6.1.2 Demografický vývoj

Od pradávna byl Bítov českou osadou. Až do válečného období obec vykazovala mírný populační růst či stagnaci. Peřinka (1906) uvádí, že v roce 1790 žilo 271 obyvatel v 47 domech, roku 1834 se počet zvýšil na 389 obyvatel v 56 domech. Nejvyšších hodnot populace dosáhla počátkem nového století, kdy 70 domovních jednotek obývalo 420 lidí. V oné době převážnou většinu usedlíků tvořili Češi (392), zbývající byli národnosti německé. Od roku 1910 počet obyvatel neustále klesá (nejvýrazněji vlivem dobových událostí čtyřicátých let a poválečným odsunem Němců) na současných 145 (stav k roku 2013). (Růžičková a kol., 2006), [16]

Záporně rostoucí migrační saldo lze očekávat i v budoucnu. Omezení dalšího vývoje vyplývá z nepříznivé ekonomické situace ve vranovském mikroregionu a s ní spojených omezených pracovních příležitostech. Sestupující tendenci má také počet lidí v produktivním věku, tj. v rozmezí 15-65 let. Hodnoty průměrného věku se blíží k číslu 48 (stav k roku 2013). Z toho vyplývá, že bítovská populace stárne. [16]

6.2 Historie obce Vysočany

Obec, německy označovaná jako Wissokein, až do 19. století náležela k hradu Bítov a spolu s ním měnila majitele. S tím souvisí i první zmínka z roku 1498, kdy král Vladislav II. Vysočany spolu s ostatními osadami a hradem Bítovem jakožto jeho příslušenství propustil ze svazku lenního a daroval jako osobní dědictví Burianu Bítovskému z Lichtenburka.

Původní název obce zněl pravděpodobně Vysoká, od jejích obyvatel, Vysočanů, pak byl odvozen název nový. Také je možné, že obec získala své jméno podle své vysoké polohy nad „starým“ Bítovem, tedy Vysočany. Školou, farou, poštou a nemocnicí vždy obec příslušela Bítovu. (Peřinka, 1906)

6.2.1 Významná místa a pamětihodnosti

V katastru obce, při řece Želetavce, se nachází unikátní soubor tří mlýnů postavených v 18. století: Koberův, Mácův a Hakoňův (Svobodův). U Koberova mlýna nad mostem přes řeku se tyčí strmá skála, tzv. Palliardiho hradisko, pojmenované po budějovickém notáři a archeologovi, který zde prováděl výzkum pravěkého osídlení kraje. Přístup chrání dvě skaliska a před nimi dosud znatelné příkopy.

Jsou zde umístěny sakrální stavby - kaple v horní části obce a boží muka za obcí u silnice na Polici. [17]

6.2.2 Demografický vývoj

Situace v demografické vývoji se velice podobá bitovskému modelu. V roce 1790 zde žilo 179 osob ve 34 domech, v roce 1834 ve 30 domech 224 osob, v roce 1880 ve 40 domech 198 osob. Největší přírůstek byl zaznamenán v 30. letech 20. století, kdy počet obyvatel stoupl k číslu 293. Rozšířila se také zastavěná plocha. V roce 1930 se uvádělo 53 popisných čísel. Od tohoto data má počet obyvatel klesající tendenci. Nyní obec čítá 98 obyvatel v průměrném věku 48 let (stav k roku 2013). (Růžičková a kol., 2006), [16]

V období vzniku obce bylo její obyvatelstvo pouze české národnosti, v 17. století polovinu osadníků tvořili Němci, o tři století později Vysočany opět obývali pouze Češi. (Domínek, 1911)

7 ANALÝZA VÝVOJE KRAJINY

Vývoj využívání krajiny zájmového území od počátku jeho osídlení přibližně do první poloviny 19. století nelze z kvantitativních analýz zcela objektivně hodnotit. Důvodem jsou chybějící, nepřesné údaje nebo měnící se okolnosti (hranice apod.).

V období mezi lety 1845 a 2000 již lze pokládat za srovnatelná data v tabulkách uvedená níže, která vychází z Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka (LUCC Czechia). Z důvodu rozdílné klasifikace využití ploch a drobných odchylek v rozloze katastrálních území, které byly v uvedeném časovém horizontu zaznamenány, bylo nutné tyto údaje dodatečně sjednotit. Z tabulek je patrné, že výměra základních územních jednotek (ZÚJ), s kterými databáze pracuje, se shoduje s výměrou katastrálního územím (odchylky do 1 % se zanedbávají), proto lze také pracovat s daty za rok 2013, uváděnými ČSÚ. [18], [19]

Tab. 3 Dlouhodobé změny využití ploch Bítov (v ha) dle databáze LUCC Czechia [18] a ČSÚ [19]

Rok	Celková výměra	Orná půda	Trvalé travní porosty	Zahrady	Zeměděl. půda	Lesní plocha	Vodní plochy	Zastav. plochy	Ostatní plochy
1845	605,0	127,9	70,0	4,4	202,3	359,4	30,5	4,0	8,8
1948	605,3	88,7	52,7	8,7	150,1	330,3	104,5	5,7	14,7
1990	607,9	70,1	7,5	10,0	87,6	330,8	121,0	6,2	62,3
2000	607,9	70,2	6,4	9,2	85,7	330,8	120,5	8,2	62,7
2013	606,9	70,3	6,4	9,2	85,8	328,7	120,1	8,7	63,6

Tab. 4 Dlouhodobé změny využití ploch Vysočany (v ha) dle Databáze LUCC Czechia [18] a ČSÚ [20]

Rok	Celková výměra	Orná půda	Trvalé travní porosty	Zahrady	Zemědělská půda	Lesní plocha	Vodní plochy	Zastav. plochy	Ostatní plochy
1845	722,7	394,2	67,8	3,3	465,3	231,0	6,5	4,8	15,1
1948	722,8	407,9	58,8	8,0	474,7	216,1	9,3	4,3	18,4
1990	722,9	409,0	18,7	8,2	435,9	234,2	8,5	5,4	38,9
2000	723,0	409,1	18,5	8,3	435,9	234,3	8,5	5,3	39,0
2013	725,8	409,4	18,6	8,3	436,3	236,0	8,5	5,2	39,7

7.1 Vývoj krajiny od počátku osídlení do roku 1989

Krajina zvlněných plošin, jejichž úžlabinami protékají řeky Dyje a Želetavka, byla osídlena již v pravěku. Umožnila to poměrná otevřenost místa, příznivé klimatické podmínky a blízkost důležité dunajské komunikační tepny. Bohaté archeologické nálezy na území obce Vysočany prokázaly sídelní kontinuitu od mladší doby kamenné. Vysočanské Palliardiho hradisko se po pádu Velkomoravské říše stalo centrem okolního slovanského osídlení.

Zemědělství do těchto vyšších poloh proniklo z východu, z teplejších a úrodnějších oblastí, kde změny probíhaly intenzivněji. Se zavedením orných půd a pastvin, na jejichž účet bylo káceno a vypásáno původně lesnaté území, se postupně začal měnit ráz krajiny zejména na území dnešních Vysočan, kde byly pozemky přístupnější a pro zemědělské využívání tedy vhodnější.

Do sídelních poměrů v zájmovém území významně zasáhlo připojení Moravy k českému státu roku 1017, přinášejíc s sebou pokročilejší správní organizaci. Hradská soustava organizovaná přemyslovským knížetem Břetislavem I. navázala na nejdůležitější povelkomoravská hradiště, postupně přebírala správu území, a tím hradiště nechala zaniknout. Část Jižní Moravy západně od Znojma byla tak od počátku 11. století ovládána prostřednictvím raně feudálního hradu Bítov, vzniknuvšího na protějším, levém břehu Želetavky. (Bína, 1988)

Z oné doby existují zmínky o stejnojmenné osadě, která vznikla jako zázemí pro služebnictvo v údolí pod hradem. Okolo roku 1200, po vytvoření markrabství, byl přežitý hradský systém nahrazován novým rozdělením kraje a správu přebrala na hradě Bítově sídlící početná řada zeměpanských úředníků. V této době představoval hrad vedle střediska správního i středisko hospodářské. Byla zde soustředěna specializovaná zbrojářská řemeslná výroba a řemesla potravinářská.

Stále sílící vliv šlechty na úkor panovnickovy moci vedl k faktickému zcizení hradu ze zeměpanských rukou. Závěrem 14. století již funkci politického střediska pozbyl nadobro a stal se pevností obrannou. Jeho hospodářské postavení značně zesláblo územní redukcí, nicméně jádro bítovského velkostatku se podařilo zachovat. V této době vznikl na protějším břehu Dyje hrad Cornštejn, určený k zabezpečení zemské hranice.

První záznamy o Vysočanech jsou datovány roku 1498, tedy v době, kdy Bítov povýšil na městys. O tehdejšímu využívání půdy neexistuje mnoho zpráv. Jisté však je,

že zájmové území náleželo pod bitovský velkostatek. Zemědělství tak patřilo k hlavnímu způsobu obživy místních obyvatel. (Peřinka, 1906)

Na velice nepřesné Fabriciově mapě Moravy z roku 1569 (příloha 3), která byla tvořena kopečkovou metodou s osvětlením od západu, můžeme pozorovat neúplné povodí řeky Dyje (Teya) a vzdálený samostatně stojící hrad. Autor zde zcela popírá jeho bývalou politicko-hospodářskou důležitost v rámci Zemí Koruny české.

U oslabeného bitovského velkostatku lze v průběhu 16. století opět zaznamenat významný hospodářský vzestup na poli zemědělské a řemeslné výroby. (Peřinka, 1906)

Podrobnější informace o způsobu hospodaření na rustikálech nám později poskytují záznamy vedené pro bitovský velkostatek, jenž byl ovládán šlechtou prostřednictvím hradu Bítov. Lze se dozvědět, že v 17. století patřilo panství 8 obcí: Bítov, Chvalatice, Lubnice, Malý Dešov, Oslovice, Velký Dešov, Vysočany a Zblovce. Hospodařilo se tehdy na ploše téměř 6000 ha. Lokálním výrobním střediskem pro Bítov se stal dvůr Vranč a pro Vysočany to byl dvůr Vysočany.

V roce 1612 bylo v samotném Bítově evidováno 15 sedláků obdělávajících čtvrt až jeden a půl lánu (1 zemský lán je roven přibližně 18,2 ha), 5 mlynářů a 15 domkářů, kteří vlastnili menší výměry půdy. K dvoru náležely dvě pily. Dvůr ve Vysočanech vedl v patrnosti 13 statkářů. 6 spravovalo lánové výměry, 6 bylo půlláníků a 1 obstarával čtvrt lánu. (Voldán a Zemek, 1960)

Lesy v okolí Bítova a Vysočan byly rovněž součástí velkostatku a s ním měnily majitele. V 17. století v dřevinné skladbě převažovaly stromy listnaté (dub, habr, buk a u vodních toků tzv. tvrdý luh s dominantními duby, jasany a jilmy) a jehličnaté s převahou smrku, borovice a modřínu. V rámci bitovského statku bylo evidováno 22 sedláků, kteří obhospodařovali přibližně stejnou výměru 20 jiter (1 jitro je rovno 0,6 ha). (Hamerníková, 1963)

Jedním z dalších podkladů pro pozorování této krajiny je cestovní mapa Moravy z roku 1627 vzniklá perem J. A. Komenského (příloha 4). Klasifikaci z větší části převzal z Fabriciovy mapy, zato došlo k nápravě několika omylů jeho předchůdce. Komenský důkladněji propracoval říční soustavu a tím odkryl existenci řeky Želetavky (Zeletewa). Je vyobrazena protékající zalesněnou krajinou a pod hradem Bítovem se vlévající do Dyje (Dya). Nelze nechat bez povšimnutí, že autor zde podává informaci o údolním městečku Bytow (Wottaw), které kromě českého názvu nese i jméno německé, z čehož plyne, že muselo mít větší význam.

V průběhu 17. století se do lesně-zemědělského charakteru oblasti a jeho dalšího vývoje válečný faktor a následné reformy nijak zvláště nepromítly. Co se týče řemeslnictví, vzhledem k nedostatečnému množství surovin, s výjimkou kvalitního kamene z nedalekých Zblovic a hrnčířských a cihlářských hlín bitovských, nebyl rozvoj manufakturní výroby možný. (Unger, 1988)

V letech 1708-1712 bylo podle plánu J. K. Müllera (příloha 5) na základě vojenských a hospodářských požadavků v rámci Habsburské monarchie prováděno mapování Moravy, s konečnou revizí v roce 1716. Malé měřítko mapy nedovolovalo detailněji zájmovou oblast popsat nežli schematicky naznačit zvlněný reliéf pomocí kopečkové metody se západním nasvícením, lesní pokryv, vodní toky či sídla. Velký význam zde měly cestní sítě, které, jak je z mapy vidno, byly velmi řídké. Zájmová oblast nebyla napojena na žádnou významnou silniční komunikaci. V nejbližším okolí se nacházely dvě spojnice s Rakouskem (Austria). Jedna probíhala severně od zájmového území městy Moravské Budějovice (Budwitz) a Znojmo (Znaym), druhá z jihu Slavětínem (Zlabaten), Písečným (Pisling), Rancířovem (Rantzern) a Vratěním (Frating). Sídlní enklávy Bítova (Vöttau) a tentokrát i Vysočan (Wissokein) jsou situovány pod pahorky. Na jednom z nich se tyčí hrad Bítov s hradní kaplí Nanebevzetí Panny Marie, naproti němu obranný lichtenbuský hrad, který je však chybně zasazen na levý břeh Želetavky.

Müllerova mapa se následně stala základem pro vojenská mapování. I. vojenské mapování probíhalo v letech 1764-1768 a jeho rektifikace v období 1780-1783. Jelikož se jednalo o mapy zhotovené převážně pro vojenské účely, pozornost byla věnována zejména komunikacím. Samotná metoda vytváření terénních nerovností je zcela odlišná od Müllerova zpracování. Kresby map byly tvořeny ve větším měřítku tzv. od oka. Volili vykreslování reliéfu metodou šraf. Ztmavením těchto křivek dosáhli dojmu větších výškových rozdílů mezi vrcholy a úpatími. Nepoužívali sluneční osvětlování. Josefská mapa nabízí stručný náhled do člověkem pozměněné krajiny zájmového území, která se v průběhu nástupu průmyslové revoluce již radikálně neměnila.

Dokazují to mapy II. (1836-1852) a III. vojenského mapování (1876-1878), které se zpřesnily vojenskou triangulací, v případě poslední jmenované se ještě zlepšilo znázornění výškopisu (příloha 7 a 8).

Pozemkové příznání z roku 1795, tzv. dominikální fase, dává povědomost nejen o seznamu pozemků a jejich výměrách, ale lze tímto způsobem dohledat údaje např. o bonitě půd a čistých ročních výnosech. Z oné doby je dvorem Vranč evidováno 93 ha

polí (pěstovány obilniny a v menší míře vinná réva, či chmel pro pivovar) a 19 ha zahrad a TTP (drobné pastviny při řece Želetavce). Živočišná výroba byla zaměřena na produkci mléka. U Vysočan se dozvídáme, že v roce 1795 byl zlomek polí, 53 ha, určen pro pěstování obilí a ke dvoru patřilo 15 ha zahrad a luk. Tamější dvůr zde udává plochu nivy, která činila 275 ha. Lze se ale domnívat, že se nejednalo o louky při vodním toku, ale byly tím spíše myšleny úrodnější plošiny polí. Chmelu a vinné révě se zde nedařilo, což ostatně platilo i pro Bítov, avšak příznivější klimatické podmínky a menší nadmořská výška přesto dovolily z těchto plodin získat menší výnosy. V hospodářství byl držen zejména skot pro produkci mléka. Vysočany vynikaly chovem ovcí, který se v té době blížil k počtu 600 kusů. (Voldán a Zemek, 1960)

Podrobněji do rozložení zdejší krajiny a jejího využívání nám umožňují nahlédnout mapy Stablního katastru z roku 1824 v případě Vysočan (příloha 15), v případě Bítova s rektifikovanými daty z roku 1874 (příloha 14).

V Bítově se celková plocha katastrálního území v 19. století pohybovala kolem 605 ha (tab. 3), kde i v průběhu průmyslové revoluce převažovaly lesní pozemky se smíšeným porostem. Orné půdy byly umístěny v severní části katastru a v údolní nivě. K intenzivně využívaným půdám patřily pozemky na Horce, na tratích zvaných Kopaninky a Kolářův žlábek (tj. levý břeh Dyje pod oborou, dnes „novým“ Bítovem), na pravém břehu Dyje pod Cornštejnem a na záhumenkách. U Vranče izodiametrická obdélníková parcela odkazuje na zelinářské záhony. V minulosti zde leželo více roztržštěných pozemků využívaných jako louky a pastviny. Plochy trvalých travních porostů dosti nepravidelných tvarů se nacházely na severovýchodě katastru a u dvora Vranče (Wrantschenhof). U hradu Bítov si lze všimnout částečného odlesnění ve prospěch lučních enkláv. Bylo tak učiněno již v dobách, kdy hrad plnil zejména obrannou funkci. V intravilánu obce byly situovány ovocné zahrady vyplněné částečně lesem. Na Horce a Kopaninkách plošky luk představovaly pouze vtroušené pozemky v půdách orných.

Jádro osídlení bylo zasazeno na dno údolí pod hradem Bítov. Středem obce protékala řeka Želetavka (Schelletau) a zástavba, otočená k ní průčelím, kopírovala její zákruty. Podle půdorysu sídla se jednalo o malou návesní ves s kostelem, farou, školou a poštou v jejím středu. Ve svahu lze pozorovat hřbitov. Domy tvořily uprostřed obce nepřetržitou řadu, dále podél toku byly stavby více roztroušeny. Budovány byly z kamene a následně bíleny. Zezadu stála stodola a k ní navazovaly zboku chlévy.

Již v této době lze hovořit o stojící samotě na trati Popelna, zdejší hlína se používala na pálení cihel. Zastavěná plocha činila 4 ha. (Peřinka, 1906)

Na meandrujících vodních koridorech v podobě Dyje a Želetavky lze ocenit přesnost trigonometrického měření. Nacházíme se v období před stavbou přehrady, proto se koryto jeví užší a lze pozorovat zcela vyschlé intenzivně zemědělsky využívané slepé říční rameno na Horce.

Do „starého“ Bítova odnepaměti vedly tři dopravní komunikace: okresní silnice do Štítar a dvě vozové cesty. Jedna vedla přes Vysočany dále na Uherčice, druhá osadu spojovala s Vranovem nad Dyjí. Přes cestu vedl železný most (dříve brod). Další liniový prvek v podobě dřevěného mostu spojoval uprostřed návsi obě části osady. (Peřinka, 1906)

Celková plocha Vysočan v 19. století činila necelých 723 ha (tab. 4). Z mapy Stabilního katastru (příloha 15) je patrné, že již v této době převážně dubohabrové lesy smíšené s jehličnany byly na plošinách a mírných svazích nahrazeny rozsáhlou bezlesou formací v podobě orných půd rozčleněných do parcel úzkých tvarů, kde hlavní plodinu tvořily obilniny. Polopřirozená lesní půda zůstala souvisle zachována v hůře přístupných údolích řeky Želetavky a rámovala tak celek polí ze tří stran. Menší lesní plošky se vyskytovaly na trati U rybníka (západně od zástavby), vtroušeně mezi ornou půdou a trvalými travními porosty (severozápadně od zástavby) a část na záhumenkách. Ani na území Vysočan velkých ploch trvalých travních porostů nebylo. Souvislejší pastviny byly umístěny jihovýchodně a severozápadně od zástavby. V intravilánu měl téměř každý dům vlastní ovocnou zahradu. Zastavěná plocha se ve Vysočanech pohybovala pod 5 ha. Kromě koncentrované zástavby na jihovýchodě katastru s půdorysným typem malé návěsí vsi středověkého původu bylo možné při toku Želetavky pozorovat tři mlýny - Mácův, Svobodův a Koberův. K mlýnům patřilo kromě okolních luk a ovocných zahrad (převážně zde byly jabloně a slivoně švestky) i několik pozemků, které se nacházely na různých místech za lesy (zvanými selské) a část lesní půdy. Návsi protékal bezejmenný potok, který je v současnosti veden potrubím. Cestní síť byla rozvětvenější než bítovská. Z Bítova vedla vozová cesta do Uherčic, která se napojovala na Korolupy (Kurlupp) a Oslnovice (Höslovitz). Od mlýnů vedla cesta údolím potoka do Dešova, kudy čeledínové jezdili s moukou do Moravských Budějovic. Další významnější komunikace směřovala přes Polici (Pullitz) na Jemnici (Jamnitz).

Po první pozemkové reformě provedené roku 1927 byla půda velkostatku, kromě dvora v Malém Dešově, jenž byl vyvlastněn a rozparcelován, ponechána původnímu vlastníkovi, baronu Jiřímu Haasovi.

Za největší změnu v krajinném rázu a jejím využití (tab. 3), která se v bitovském katastru v průběhu 20. století udála, lze považovat výstavbu vodní nádrže Vranov na řece Dyji v krátkém období 1930-1934, zaplavení obce Bítov, a nutnost vybudování nových příbytků na místě jelení obory. Téměř 40 ha orné půdy a 18 ha TTP tak zmizelo pod vodní hladinou. Zvýšila se výměra zastavěných ploch a zahrad, na úkor lesa. Přehrada přilákala do této oblasti více rekreatantů, což zejména v Bítově vedlo k nárůstu ubytovacích a stravovacích zařízení. Újmu zde utrpěly pozemky zemědělské a lesní půdy.

Nárůst ostatních ploch byl zaznamenán také ve Vysočanech (tab. 4). Na rozdíl od Bítova zde došlo k úbytku lesní plochy a TTP ve prospěch orné půdy a zahrad. Údolní nivu pokryla vodní plocha.

Za významný historický mezník, který měl bezprostřední dopad na obyvatelstvo dané lokality lze považovat závěr 30. let 20. století, který se nesl ve znamení podepsání Mnichovské dohody a následné okupace armádou hitlerovského Německa. Obce Bítov a Vysočany tvořily hraniční území Protektorátu Čechy a Morava.

Poválečný vývoj po osvobození republiky roku 1945 lze charakterizovat odlivem německého obyvatelstva a navrácením Čechů do pohraničí. Ještě téhož roku došlo ke konfiskaci baronova majetku a převážnou část převzal podnik Státní lesy a statky. Zbytkový podíl na zemědělské půdě ve sledovaných katastrech získali soukromí uchazeči. (Voldán a Zemek, 1960)

V tehdejší době správu na úseku zemědělství, pod nejvyšším dozorcím orgánem - ministerstvem zemědělství, vykonával Okresní národní výbor ve Znojmě, který se stal v oblasti své působnosti hlavním článkem řízení socialistického zemědělství a jeho združstevňování. Veškerá zemědělská výroba byla podřízena jednomu cíli - intenzifikaci sektoru a dosažení maximálních výnosů. (Pekárková, 2011)

Na leteckých snímcích z 50. let si lze všimnout, že v zájmovém území docházelo ke scelení pozemků zatím pouze výjimečně (příloha 6).

Roku 1960 byl ustanoven Státní statek Lesná a hospodářství ve Vysočanech patřilo k jeho prvním podřízeným podnikům. O pět let později pod jeho patronát přešlo i JZD Bítov. Státní statek hospodařil na velkých scelených pozemcích a byl zaměřen na výrobu obilnin (56 % z celkové plochy), v menším měřítku se zabýval pěstováním

řepky, luštěnin, víceletých píceň a kukuřice. V živočišné výrobě převažovala orientace na produkci mléka, hovězího a vepřového masa. V osmdesátých letech zaměstnával více než 1000 pracovníků, jejichž produktivita neměla v Jihomoravském kraji konkurenci. (Amerling a Ježek, 1984)

V období komunismu byly v krajině, poměrně netypicky, zřizovány větrolamy, remízky a nové zahrady s ovocnými stromy (tab. 3 a 4). U obou katastrů však byla největší změna v land use dána radikálním snížením ploch TTP ve prospěch ostatní plochy, v tomto případě plochy pro rekreační účely. Ve Vysočanech byla část travních ploch přeměněna na les.

7.2 Současný stav krajiny (od roku 1989 dosud)

Po změně režimu zůstala větší část orné půdy obdělávána velkými zemědělskými podniky, proto zde nedocházelo k radikálním změnám v krajině a zmenšení obdělávaných ploch (tab. 3 a 4).

Lesy v Bítově a částečně i ve Vysočanech (údolí při Želetavce) setrvaly v majetku státu dodnes, tj. jsou pod patronací Lesů České republiky, s. p. Správu v rámci kraje vykonává Krajské ředitelství Brno, jemuž je podřízena Lesní správa Znojmo. [21]

Od počátku 90. let doposud byly v k.ú. Bítov vytvořeny tři přírodní rezervace a od roku 2004 je chráněno údolí Dyje jako Evropsky významná lokalita soustavy Natura 2000. Výměra lesní plochy díky zvláštní ochraně tak zůstává stabilní (tab. 3 a 4). S tím souvisí i restrikce v nakládání s ostatními kategoriemi využívání krajiny. Nutno ale dodat, že v obou katastrech stále dochází k pozvolnému nárůstu ostatních ploch, v případě Bítova rovněž ploch zastavěných (rozšíření nabídky služeb v cestovním ruchu).

Co se týče současného stavu vodních ploch v zájmovém území, vodní nádrž Vranov je obcí Štítary využívána k odběru povrchové vody do vodovodů a zároveň recipientem komunální vody vypouštěné čistírnou odpadních vod (dále jen ČOV) Štítary (do Štítarského potoka), úpravnou vody (ÚV) ve Štítarech (do bezejmenného potoka) a ČOV při Campu Bítov (Bítovský potok). Podzemní vodu pro veřejnou potřebu zde odebírají obec Lančov, ze dvou zdrojů obec Bítov (Kosůvka-Popelná a Popelná) a obec Oslovice.

Nádrž tvoří součást Evropsky významné lokality (EVL) Údolí Dyje a je chráněna jako významná akumulace vody s objemem 122 mil. m³. Z vodohospodářské bilanční zprávy rovněž vyplývá, že hospodaření v této lokalitě má na vodní útvar negativní dopad. Poukazuje se zejména na dusíkaté a fosforečné znečišťující látky. Při monitoringu jakosti vod ve Štítarském potoce se v roce 2008 zjistilo, že fyzikálně-chemické i biologické složky (fytoplankton, zooplankton, makrofyta, makrozoobentos, ryby, hydromorfologie) nevyhovují ekologicky přijatelným kritériím. Test na chemický stav však vyšel pozitivně. [8]

Také zmiňovaný úsek Želetavky je řazen k silně ovlivněným útvarům. Zajišťuje ochranu před povodněmi, zásobování vodou, působí na něj velkou měrou zemědělská výroba a lesnictví. Tok zde není zdrojem odběru povrchové ani spodní vody, naproti tomu sem vyúsťují komunální vody z ČOV Jemnice (přímo), veřejné kanalizace obcí Dešov (do Dešovského potoka) a Dešná (do potoka Blatnice) a z ČOV Vratěnin (do Vratěnského potoka). Znečištění nejvíce způsobuje bilanční přebytek dusíku a vstup fosforu erozí, kvůli čemuž byla celá oblast prohlášena za zranitelnou. Zpráva z monitoringu jakosti vod v lokalitě pod Bihankou, tj. v místě soutoku řeky Želetavky a jejího levostranného přítoku Bihanky v severozápadní části katastru Vysočan dále poukazuje na nevyhovující ekologický stav vodního toku z hlediska fyzikálně-chemických složek a složek biologických (ryby, bentos a chlorofyl). Chemický stav se z hlediska měřených látek (syntetické látky a kovy) jeví jako dobrý. Z důvodu protipovodňové ochrany bylo Povodím Moravy, s. p. v roce 2005 v úseku při 0.-6. říčním km stanoveno záplavové území. [9]

Z evidenčního listu hlásného profilu z hydrologické stanice Vysočany zveřejněného Českým hydrometeorologickým ústavem (ČHMÚ) vyplývá, že průměrný roční průtok Želetavky se v tomto úseku pohybuje okolo 1 m³/s ($Q_{100} = 78 \text{ m}^3/\text{s}$) a průměrný roční stav je 38 cm. Nejvyšší vodní stav byl zaznamenán v březnu roku 2006 s výškou hladiny dosahující 300 cm. [22]

7.2.1 Struktura ploch v Bítově

Jak je ze současných leteckých snímků patrné (příloha 9), krajinný ráz území o celkové výměře 607 ha (tab. 3) lze charakterizovat jako převážně lesní krajinu výrazných údolí a navazujících plošin. Krajinou matrici tvoří lesní porosty, které zabírají více než polovinu katastru (54 %). Souvislý pokryv polopřirozených

listnatých a smíšených lesů na svazích údolí je zastoupen převládajícími dubohabrovými porosty situovanými na mírnější až střední svahy v severozápadní a jižní části zájmového území. Na strmá kamenitá údolí bývají dobře adaptovány suťové lesy, které se táhnou již od úpatí skalnatého podloží doplněné o ostrůvky přirozených reliktních borů. Plošiny jsou pokryty velkými celky jehličnatých smrkových a borových monokultur.

Enklávy jsou tvořeny zemědělskou půdou (14 %), zastavěnou plochou (1,5 %) a ostatními plochami (10,5 %). Pozemky vedené v katastru nemovitostí jako orná půda (11,5 %) jsou situovány pouze na severu a severovýchodě zájmového území, na kambizemích modálních (KAm) a hnědozemích modálních (HNm). Bonitně nejcennější půdy (I. a II. třída ochrany) se vyskytují východně od statku Vranč, méně kvalitní (V. třída ochrany) západně od tohoto bodu. Směrem k lesu jejich produktivita klesá. Jednotlivé parcely lze charakterizovat jako nestejně velké plochy izodiametrického tvaru, případně tvaru protaženého. [12]

Sledované území náleží do bramborářské výrobní oblasti, hlavními zemědělskými plodinami jsou obilniny. Rostlinná výroba se zaměřuje na pěstování pšenice a ječmene. Do osevního postupu bývá pravidelně začleňována kukuřice a řepka.

Zahrady (1,5 %) se nachází v intravilánu obce a přímo na sídla navazují. Další pozemky tohoto určení lze dohledat v severní části katastru, u dvora Vranče.

Ačkoliv Bítov správně náleží k ORP Znojmo, jež je pověstné svou vinařskou tradicí, pro zakládání vinic zde nepanují vhodné přírodní podmínky.

Plošky trvalých travních porostů jsou velmi vzácné. Pokrývají přibližně 1 % z celkové výměry obce. Souvislejší travní pokryv se nachází v severní části intravilánu, u vodních toků jsou zachovány fragmenty nivních luk. V chatových oblastech převládají již kulturní trávy a pozemky jsou vyčleněny ze ZPF. [21]

Většina zemědělské půdy je silně náchylná k vodní erozi. Průměrná roční hodnota faktoru erozní účinnosti dešťů (R) na zemědělsky využívaných pozemcích se pohybuje okolo $75 \text{ MJ} \cdot \text{ha}^{-1} \cdot \text{cm} \cdot \text{h}^{-1}$, tzn. je znatelně vyšší, než jsou průměrné hodnoty pro celou ČR. Na smyv půdy mají podstatný vliv délka a sklon svahu. Nevhodně vedená odtoková linie se nachází při hranici s obcí Dešov spádovaná k potoku, dále na orné půdě v západní části směrem od Vranče ohrožující nejen řeku Želetavku ale i maloplošné zvláště chráněné území. Nevhodně položené dlouhé svahy jsou také umístěny při dopravní komunikaci na Zblovice. Zatravněné pozemky v chatové oblasti Kopaninky, vedené jako ostatní plocha, jsou spádovány k vodní nádrži Vranov a rovněž

zasluhují v tomto ohledu zvláštní pozornost. Na těchto pozemcích dochází každoročně ke smyvu až 30 t.ha⁻¹ orníční vrstvy. [12]

V katastru se nachází 9 ha (1,5 %) zastavěných ploch, jež jsou rozdrobeny po celém území s výjimkou jihovýchodní části za vodní nádrž Vranov. Sídlo je z hlediska svého půdorysného řešení poměrně unikátní. Jde o novodobou jednorázově založenou ves s koncentrovanou zástavbou středověkého typu, pevně definovaným rozsahem a obdélníkovou návší, kde vlivem vodního toku na široký návesní prostor navazuje zástavba po delších stranách. Severozápadně od intravilánu se nachází usedlost Vranč a areál penzionu, severovýchodně plocha s rodinnými domy nazývaná Popelna. Protipólem jmenovaných objektů je kemp na Horce západně od intravilánu a chatové osady rozptýlené po březích vodních ploch využívané pouze pro sezónní bydlení. Významné historické dominanty zastupují hrady Bítov a Cornštejn.

Heterogenitu krajiny zvyšují liniové prvky v podobě bezesporu nejnápadnějších do skal zaklesnutých meandrů vodních ploch (20 %), jež tvoří vodní nádrž Vranov, řeka Želetavka a Bítovský potok. V údolní nivě se vyskytují kamenité a štěrkopískové naplaveniny, kde se místy vytvářejí společenstva rákosin a ostřic.

Obcí procházejí tři krajské silnice III. třídy. Využívanější úseky těchto komunikací, zejména u Campu Horka se nachází v poměrně dobrém technickém stavu, naproti tomu příjezdová komunikace ke zřícenině hradu Cornštejn nemá vhodné parametry pro dvouproudý provoz a lze ji definovat jako potenciálně nebezpečnou.

7.2.2 Struktura ploch ve Vysočanech

Letecký snímek Vysočan ukazuje (příloha 10), že dominantní roli ve fungování krajiny hraje plocha zemědělské půdy, která představuje 436 ha (60 %) z celkové výměry katastru 726 ha (tab. 4). Největší zastoupení mají na plošinách a mírných svazích intenzivně obhospodařovaná rozsáhlá pole (56 %), kde hlavní výrobní prostředek tvoří hnědozemě luvické (HNI), poměrně úrodné jílem obohacené kyselé a snadno zhutnitelné půdy. Část pozemků leží na kambizemích (KA), které jsou v této oblasti považovány za méně plodné. Vyskytují se zde také půdy s vysokou trofíí, jež jsou vhodné pro pěstování bobovitých rostlin, v tomto případě jetelotráv. Zbylá část orné půdy se využívá k pěstování zejména obilnin. Hlavními plodinami v osevním postupu bývají pšenice, ječmen a kukuřice. Většina parcel orné půdy má tvar úzkého obdélníku, a přestože jejich vlastníky jsou z velké části místní obyvatelé, na většině orné půdy hospodaří zemědělské družstvo.

Zorněná půda se lokálně řadí k půdám náchylným k vodní erozi. Faktor erozní účinnosti dešťů (R) se, stejně jako v případě Bítova, pohybuje vysoko nad národním průměrem, okolo $74 \text{ MJ}\cdot\text{ha}^{-1}\cdot\text{cm}\cdot\text{h}^{-1}$. Silně ohrožené pozemky z hlediska délky a sklonu svahu jsou umístěny v severozápadní části katastru a v samotném intravilánu. Dochází zde průměrně ke smyvu $25 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}\cdot\text{rok}^{-1}$ ornice. [12]

V nivě Želetavky lze sledovat fragmenty původně podmáčených pozemků evidovaných jako trvalé travní porosty (2,5 %). Zahrady (1,5 %) na okraji sídelního útvaru jsou v drobné držbě. Krajinný ráz na plošinách dotváří malé množství drobných polních lesů a remízků.

Rozsáhlé celky zemědělsky využívané půdy jsou ze tří stran orámovány lesní vegetací (32,5 %), která se v údolích a na menších pozemcích vyznačuje zachovalou původní dřevinnou skladbou, z nichž část je řazena k EVL Údolí Dyje a jedná se tedy o lesy zvláštního určení. Ostatní lesní enklávy borových a smrkových monokultur plní funkci hospodářskou. Oproti Bítovu zde vodní plochy zabírají pouze 1,3 % celkové výměry. Tvoří je koridor řeky Želetavky, drobné vodní toky lokálního významu a menší retenční rybník v úžlabině severně od intravilánu.

Ve Vysočanech je zachován původní sídelní půdorys a drobné sakrální stavby. Během druhé poloviny 20. století bylo při krajské silnici na Moravské Budějovice napojeno několik nových čísel popisných a vznikl zde areál zemědělské výroby zabývající se rostlinnou produkcí a stolařskou výrobou, který využívá obnovitelnou solární energii. Zastavěná plocha v současnosti tvoří 0,7 % z celkové plochy katastrálního území. Pozemky označované jako ostatní plocha jsou částečně využívané k rodinné rekreaci při řece Želetavce, rozsáhlý prostor zabírají solární kolektory při zemědělském družstvu. Posunutím hranice původně bítovský hřbitov dnes náleží ke katastru Vysočany. Pozemky vedené v katastru nemovitostí jako ostatní plocha obsazují 5,5 % území. Dopravní komunikace krajinu dále fragmentují. Jedná se o čtyři krajské silnice II. a III. třídy, jež vyžadují rozsáhlejší rekonstrukci a rozšíření.

7.2.3 Zemědělství

V Bítově začátkem 90. let minulého století, po privatizaci zemědělských pozemků ze Státního statku Lesná, přešla půda do soukromého vlastnictví místních obyvatel, zemědělského družstva (ZD) Zemspol Dešná, s. r. o. a část do držení místní římskokatolické farnosti. V současnosti na orné půdě hospodaří ZD Zemspol Dešná, s. r. o., které je součástí většího celku Rhea Holding Dešná. [21]

Stejná situace nastala i ve Vysočanech. Po privatizaci pozemky připadly do rukou jednotlivců, ale i do vlastnictví několika zemědělských i nezemědělských podniků. Na většině území hospodaří ZD Korolupy, na části vede rostlinnou výrobu HaGo International, s. r. o. se sídlem v Dačicích.

7.2.4 Lesnictví

Jelikož lesní porosty v Bítově zabírají více než polovinu katastrálního území, lesnictví je zde významnou složkou utvářející krajinu. V současné době mimoprodukční funkce lesa převažuje nad funkcí hospodářskou. Zákon č. 289/1995 Sb. (lesní zákon) je definuje jako lesy zvláštního určení a na příkrých svazích mají postavení ochranné. Hospodářské využití je zde značně omezeno charakterem reliéfu.

Ve Vysočanech byl z větší části původní vegetační pokryv v podobě lesa nahrazen ornou půdou. V současnosti les tvoří asi třetinu území. Převažuje jejich funkce hospodářská, pouze ve svahu nad Želetavkou se nachází lesy zvláštního určení s funkcí půdoochrannou. Lesnictví je pro místní obyvatelstvo důležitým finančním prostředkem, jelikož těžba dřeva tvoří pracovní příležitosti i část zisku obce. [21]

7.2.5 Rekreace

Bítov

Obec patří k turisticky nejnavštěvovanějším územím v celém mikroregionu, jelikož je možné na poměrně malém místě obdivovat mnoho přírodních i kulturních krás. K těm nejatraktivnějším patří údolní nádrž Vranov, jejíž zásluhou bylo možné rozšířit nabídku sezónních ubytovacích (kemp, chatové oblasti, penziony), gastronomických, dopravních služeb, nabídku volnočasových aktivit apod. V roce 2012 bylo evidováno téměř 13 000 hostů bítovských hromadných ubytovacích zařízení, z nichž 93 % tvořili čeští turisté. [23]

Území je poměrně hustě protkáno turisticky značenými cestami doplněné o informační tabule, s ohniskem u hradu Bítov. Jedná se o kratší úseky nebo okruhy vhodné pro jednodenní výlety.

Pro příznivce cykloturistiky je středem obce vedena trasa č. 5007 (Jaroslavice - Uherčice), která prochází zdejší zalesněnou kopcovitou krajinou s výhledem do údolí. [24]

V rámci katastru jsou splavné všechny úseky řeky Dyje i Želetavky. (Štancl, 1988)

Vysočany

Ačkoliv Vysočany s obcí Bítov sousedí, nepatří mezi turisticky vyhledávané lokality. V katastru se nachází pouze jedno ubytovací zařízení v Koberově mlýně. Nabídka stravovacích služeb se omezuje na dva hostince. [25]

Z tohoto důvodu ani síť stezek pro pěší není příliš rozvětvená. Po vycházkové trase lze navštívit několikero zajímavostí nacházejících se na území Vysočan. Mezi nejpozoruhodnějšími body na trase patří tři mlýny, vyhlídková místa, kde přes řeku lze pozorovat hrady Bítov a Cornštejn a boží muka za obcí.

Na obec je napojena krátká cyklotrasa č. 5011 (Vysočany - Popelná). [24]

Pro vodní turistiku platí tytéž podmínky jako pro Bítov. (Štancl, 1988)

7.2.6 Ochrana přírody, krajiny a zvýšená památková ochrana

Tab. 5 Seznam zvláště chráněných území, částí přírody a lokalit soustavy Natura 2000 podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny [26]

K.ú. obce	Bítov	Vysočany
Národní parky (NP) a ochranná pásma	ne	ne
Chráněné krajinné oblasti (CHKO) a ochranná pásma	ne	ne
Národní přírodní rezervace (NPR)	ne	ne
Národní přírodní památky (NPP)	ne	ne
Přírodní rezervace (PR)	Cornštejn, Na Bítovské cestě, U doutné skály	U doutné skály
Přírodní památky (PP)	ne	ne
Smluvně chráněná území (SCHÚ)	ne	ne
Evropsky významné lokality (EVL)	Údolí Dyje	Údolí Dyje
Ptačí oblasti	ne	ne
Památné stromy	Památné stromy u hradu	Smrk s obrázkem
Územní systém ekologické stability (ÚSES)	ano	ano

PR Cornštejn

Necelý kilometr západně od obce Bítov, na skalnatých svazích údolí Dyje v nadmořské výšce 350-450 m, leží v roce 2014 zřízená PR Cornštejn.

Téměř celým územím o rozloze 16,5 ha prorůstají suťové lesy s rozsáhlými porosty ohroženého oměje vlčího moru (*Aconitum lycoctonum*), lesní vegetace s chráněnými hercynskými dubohabřinami a perialpidskými bazifilními teplomilnými doubravami.

Za ochranářsky nejvýznamnější druhy hmyzu vázané na lesní světliny lze považovat výskyt populace kriticky ohroženého a evropsky významného druhu motýla, jasoně dymnivkového (*Parnassius mnemosyne*). Skalní stěny okolo Cornštejna jsou považovány za jedinou lokalitu, kde bylo v roce 2012 v rámci průzkumů EVL Údolí Dyje prokázáno hnízdění rorýsů obecných (*Apus apus*). [27]

PR Na Bítovské cestě

Asi 1,5 km jižně od obce Bítov pokrývá skalnaté podloží, ve výšce 350-448 m n.m. a na ploše 30 ha, štěrbinová vegetace silikátových skal a drovin, hercynské dubohabřiny a suťové lesy. Na skalním podloží kyselých vyvěřelých hornin se mísí kyselá doubrava s boreokontinentální bory. Území bylo vyhlášeno zvláště chráněným v roce 2014. [28]

PR U doutné skály

Roku 1999 byla na území bítovského katastru (ochranné pásmo zasahuje i do k.ú. Vysočany), při soutoku Dyje a Želetavky, vyhlášena PR U doutné skály. Rozkládá se na příkrých skalnatých srážech v nadmořské výšce 345-465 m. Skalní podloží je tvořeno kyselými vyvřelými i bazickými horninami. Pokrývají jej druhově bohaté lesy rozprostírající se na ploše téměř 25 ha. Nalezneme zde mozaiku společenstev od reliktních borů přes stanoviště zakrslých doubrav a dubohabřin až po suťové lesy. Přírodní rezervace je významnou a zřejmě největší lokalitou původního výskytu jedle bělokoré (*Abies alba*) v rámci Znojemska. [29]

EVL Údolí Dyje

Rozsáhlé údolí řeky Dyje táhnoucí se v nadmořské výšce 302-494 m pokrývá plochu 1821 ha. Evropsky chráněným územím v rámci soustavy Natura 2000 bylo vyhlášeno v roce 2004.

Kontinentální opadavé křoviny a dubohabřiny asociace *Galio-Carpinetum* doplňují na svazích a sutích lesy svazu *Tilio-Acerion* a lesostepní bory. Ty střídá nízká vegetace silikátových a vápnitých svahů a místy také panonské skalní trávníky. Na skalách a skalnatých stráních při horních okrajích hluboce zaříznutých údolí si lze všimnout hustých trsů hvozdíku moravského (*Dianthus moravicus*), jenž je endemitem jihozápadní Moravy.

Přirozené eutrofní vodní nádrže poskytují vhodné prostředí vegetaci bahnitých břehů, ponořených a na hladině plovoucích rostlin.

Z entomologického hlediska lze za významné druhy považovat kovařika fialového (*Limoniscus violaceus*), tesaříka obrovského (*Cerambyx cerdo*) a roháče obecného (*Lucanus cervus*). Zdejší vodní prostředí svědčí zejména hořavce duhové (*Rhodeus sericeus*) a hrouzkovi běloploutvému (*Romanogobio albipinnatus*). Lesy obývá u nás populačně stálý synantropní netopýr velký (*Myotis myotis*). [26]

Památné stromy u hradu

Na nelesním pozemku při příjezdu k hradu Bítov roste skupina 4 stromů vyhlášených dne 5. 6. 2001 památnými stromy. Jedná se o tis červený (*Taxus baccata*), lípu srdčitou (*Tilia cordata*) a buky lesní (*Fagus sylvatica*). [26]

Smrk s obrázkem

V katastru obce Vysočan ve svahu mezi lesní cestou, vodotečí a silnicí na Bítov stojí statný (výška 42 m, obvod kmene 342 cm) smrk ztepilý (*Picea abies*), který byl za památný vyhlášen taktéž v roce 2001. Jeho stáří se odhaduje na 150 let. Zvláštností je svatý obrázek umístěný na kmeni. [26]

Územní systém ekologické stability (ÚSES)

Obce mají od roku 2013 nově vypracovanou koncepci územního systému ekologické stability, která sestává v rozšíření soustavy biocenter, biokoridorů a interakčních prvků na nadregionální, regionální a místní úrovni.

V Bítově je ÚSES zastoupen nadregionálními a regionálními biocentry a biokoridory listnatých lesů spadajících z velké části do EVL Údolí Dyje, PR U doutné skály a nivy Bítovského potoka, u nichž má dojít k odstranění nepůvodních dřevin (trnovník akát, vtroušené jehličnaté porosty silně ovlivněné lesním hospodářstvím) a zmírnění negativního vlivu rekreace. Lokální biokoridory představují vodní plochy a přilehlé břehové partie, kde je ochrana zaměřena na péči o břehové porosty a zamezení sešlapu břehové hrany. Funkci interakčních prvků budou zastávat přírodě blízké formace (např. protierozní meze, doprovodná vegetace přírodních a umělých koridorů). [30]

V rámci katastru obce Vysočany je pro účely nadregionálního ÚSES vymezen biokoridor dubohabrových lesů při jihovýchodní hranici, regionálního významu jsou nivní biokoridory a biocentra řeky Želetavky. Zejména v okolí mlýnů se lokálně uplatňují segmenty lesů a TTP. [11]

Krajinná památková zóna (KPZ)

Celé katastrální území obce Bítov a východní část katastru obce Vysočany náleží do KPZ Vranovsko-Bítovsko, území sídelního útvaru, jež svou vyváženou skladbou přírodních, sídelních ploch a historického prostředí má významnou kulturní hodnotu. Území bylo prohlášeno památkovou zónou na základě vyhlášky ministerstva kultury č. 157/2002 Sb. [31]

8 SWOT ANALÝZA

8.1 Bítov

Silné stránky (Strengths)

- vysoké procento zalesnění, příznivá druhová skladba lesů
- harmonie krajiny s civilizačními hodnotami
- nadprůměrná rozloha zvláště chráněných území
- dobré podmínky pro rozvoj cestovního ruchu s pozitivními dopady na zaměstnanost
- kvalitní a rozvinutá síť turistických stezek a tras s napojením do Rakouska

Slabé stránky (Weaknesses)

- přítomnost vodní eroze a znečištění vod
- nepříznivý demografický vývoj
- vysoká úroveň míry nezaměstnanosti
- neexistující kanalizační systém, ČOV pro obec
- výrazný sezónní charakter turistických služeb

Příležitosti (Opportunities)

- zvýšení podílu ploch TTP a krajinné zeleně
- podpora orientace zemědělství na ochranu přírody a agroturistiku
- růst zahraničních investic a nárůst malého podnikání
- zlepšení veřejné a dopravní infrastruktury

Hrozby (Threats)

- znehodnocování půdy zvyšováním intenzity hospodaření a působením degradačních činitelů
- nepřiměřené zásahy do historického rázu obce
- výstavba dalších chatových kolonií a infrastruktury cestovního ruchu ve volné krajině
- zhoršení již nepříznivé věkové struktury obyvatelstva

8.2 Vysočany

Silné stránky (Strengths)

- zachovalý krajinný ráz při řece Želetavce
- relativně zachovalá skladba původních staveb s drobnými sakrálními, historickými objekty a stavbami vázanými na využití vodní energie
- dobrá dostupnost vodní nádrže Vranov
- potenciál pro rozvoj podnikání v zemědělském sektoru

Slabé stránky (Weaknesses)

- působení vodní eroze
- rozsáhlé plochy intenzivně využívané orné půdy
- dlouhodobý přirozený úbytek obyvatelstva, výrazné zastoupení starších věkových skupin
- vysoká úroveň míry nezaměstnanosti
- občanská a technická vybavenost na nízké úrovni

Příležitosti (Opportunities)

- zvýšení podílu ploch listnatého lesa, TTP a krajinné zeleně
- realizace komplexních pozemkových úprav
- rozvoj ekologického zemědělství
- zkvalitnění veřejné infrastruktury
- podpora využití obnovitelných zdrojů energie (solární, vodní)
- doplnění sítě turistických tras a zkvalitnění turistické infrastruktury

Hrozby (Threats)

- nešetrné nakládání s ornou půdou s nepříznivým dopadem na kvalitu hydrosféry
- nevhodné lesní hospodaření, výsadba nepůvodních dřevin, zavádění kulturních plantáží
- stárnutí populace a zánik trvalého bydlení v obci

9 NÁVRHY OPATŘENÍ

9.1 Protierozní opatření a komplexní pozemkové úpravy

V řešeném území se vyskytují půdy intenzivně zemědělsky obhospodařované, jež snadno podléhají vodní erozi. Účelem opatření je:

- zachování půdní úrodnosti
- omezení ztrát půdy
- ochrana vodních zdrojů a cenných částí území
- udržení ekologické stability v krajině

(Dufková, 2007)

Pro nalezení nejvhodnějšího řešení by však bylo nutné provést podrobnou rekognoskaci terénu zaměřenou na hydrologické poměry v krajině, organizaci a využívání půdního fondu a způsobu obhospodařování jednotlivých pozemků. Z výše uvedeného důvodu se má práce věnuje této problematice jen okrajově.

Na základě zjištěných poznatků lze následně uplatnit adekvátní organizační, agrotechnické či technické zásahy do krajiny. V současnosti problematiku ochrany půdy před erozí částečně řeší standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu (GAEC), tvořící součást Kontroly podmíněnosti (Cross Compliance), systému vyplácení evropských dotací v zemědělství. [33]

Pro celá katastrální území je příhodné protierozní opatření koncipovat jako součást komplexních pozemkových úprav (KPÚ) definovaných v zákoně č. 139/2002 Sb., jež navrhuje souhrnné prostorové a funkční uspořádání pozemků a vlastnických práv. Vypracováním KPÚ lze např. upravit podlouhlé tvary parcel, které ve Vysočanech běžně dosahují poměru stran 1:30.

V souvislosti s protierozními úpravami a ekologickou rovnováhou v krajině je vhodné na hranici společenstev lesů a polí, případně luk zavádět přechodné zóny, tzv. ekotony, jež především v zemědělské krajině a říční nivě ustoupily civilizačnímu tlaku a které mohou výrazně napomoci ke zvýšení druhové rozmanitosti.

9.2 Ochrana vodních toků před znečištěním

Vodní nádrž Vranov je významným zdrojem vody pro vodárenské využití nejen lokálního významu, ale zásobuje pitnou vodou i vzdálené Třebíčsko. Nelze opomenout skutečnost, že plní mnohé jiné funkce, z nich např. rekreační nebo funkci biotopu, pro něž může mít narůstající koncentrace znečišťujících (zejména fyzikálně-chemických) látek vznikajících v souvislosti se zemědělskou činností a vypouštěním komunálních vod, fatální důsledky. Vodní toky v zájmové oblasti jsou z důvodu nízkých průtoků a nedostatečného okysličování zvláště náchylné k eutrofizaci a mikrobiální kontaminaci (sinice, intestinální enterokoky, bakterie *Escherichia coli*). Každoročně v řešené oblasti bývá zjištěna přítomnost „vodního květu“. [10]

Radikální opatření proti znečištění vod v celém rozsahu jezera při řece Dyji a případná dekontaminace jeho přítoků, např. vybudováním aeračních věží, odstraněním sedimentů a jejich ošetření pomocí aplikace dolomitického vápence nebo uplatněním chemických přípravků přímo do vodního sloupce, jsou velmi nákladné operace s krátkodobou účinností. Možnosti lze hledat v přirozenějším způsobu nápravy situace, např. použitím vodních makrofyt, které při růstu využívají dusík a fosfor. Přírodní látky s algicidními a cyanocidními účinky produkuje ječná sláma a jsou obsaženy v listech některých dřevin, pro tuto oblast je vhodná výsadba původních dřevin, javoru babyky (*Acer campestre*) a dubu letního (*Quercus robur*).

Přijatelným řešením by mohla být regulace potravních vztahů v nádrži změnou rybí osádky. Tolstolobik bílý (*Hypophthalmichthys molitrix*), tolstolobec pestrý (*Aristichthys nobilis*) a amur bílý (*Ctenopharyngodon idella*) patří k efektivním konzumentům fytoplanktonu, avšak jedná se o introdukované druhy, které nejsou schopné se v našich podmínkách přirozeně rozmnožovat. Nevýhodu lze tedy spatřovat v pravidelné obnově rybí osádky. Uplatněním tohoto biologického opatření vyvstává obcím příležitost pro navrácení vložených finančních prostředků z rybolovu a lokální využívání rybího masa v restauračních zařízeních.

Dalšímu obohacování vod živinami lze částečně zabránit komplexními pozemkovými úpravami, v rámci kterých by měla být uplatněna protierozní opatření, jež zmírní odnos půdních částic do vodního recipientu. Splach minerálních hnojiv je možné částečně snížit zapravováním pomalu rozpustných forem hnojiv do půdy.

Do vodní nádrže ústí rovněž komunální vody z bodových zdrojů znečištění, čistíren odpadních vod (ČOV), jež fungují na principu mechanicko-biologického čištění

(pouhé čištění odpadní vody běžnými postupy neodstraní z vody biogeny). Některé obce, což je případ Bítova i Vysočan, disponují pouze dešťovou kanalizací. Odpadní vody jsou individuálně zachycovány v jímkách nebo septicích. V obci Bítov existují dvě ČOV, které však z neznámých důvodů v současnosti využívá pouze Camp Bítov. Ve Vysočanech takové zařízení vybudováno prozatím není. Východisko je zde možné spatřovat ve vybudování nové úpravní vod, napojení na stávající ČOV v okolních obcích nebo ve vybudování souboru biologických nádrží s provzdušňovacím systémem.

9.3 Ekologické zemědělství a agroturistika

Jednou z možností jak chránit kvalitu vod, zdraví půd, biodiverzitu prostředí a současně udržet zaměstnanost v zemědělském sektoru a venkovském prostoru je hospodaření v systému ekologického zemědělství.

Zemědělská prvovýroba měla společně s drobnou řemeslnou výrobou v řešeném území dlouhou tradici. Éra lánových hospodářů byla v minulém století vlivem poválečného politického vývoje vytěsněna nástupem průmyslového zemědělství. Začal se vytrácet osobní vztah k půdě, smíšené kultury, které byly dříve určeny pro místní spotřebu, nahradily scelené pozemky monokultur udržované těžkou mechanizací a závislé na vnějších vstupech. Intenzifikace v zemědělství vede k utužování těchto zvláště náchylných půd. Půdy snížením pórovitosti a absencí rostlinného krytu ztrácí schopnost zadržovat v krajině vodu, což přispívá k degradaci tohoto výrobního prostředku, zanášení a eutrofizaci vodních útvarů v údolí a maloplošných zvláště chráněných lesních území.

Tato skutečnost vedla k restrikcím ohledně používání hnojiv na orné půdě. V zimním období je zde udělen zákaz hnojení jednoletých polních plodin a jetelotravních porostů minerálními dusíkatými hnojivy a hnojiv s rychle uvolnitelným dusíkem. [12]

Z výše uvedených důvodů by bylo pro řešenou oblast vhodnější zavést drobnou zemědělskou prvovýrobu doplněnou o služby v oblasti venkovského turismu, která by jistě zvýšila atraktivitu obce Vysočany. K tomuto účelu se nabízí využití chátrajících zemědělských komplexů bývalého bítovského panství.

10 DISKUSE A ZÁVĚR

Z provedené analýzy vývoje krajiny lze krajinný ráz zájmového území označit za zachovalý. Vyšší míra narušování je z tohoto ohledu patrnější u obce Vysočany, kde původní lesy na plošinách do značné míry ustoupily zemědělské činnosti. Na území obce Bítov, vzhledem k vyšší členitosti a sklonitosti reliéfu, zemědělství charakter krajiny spíše dotvářelo.

Lokalita je krajinářsky cenná i z důvodu přítomnosti již poměrně vzácných přirozeně meandrujících říčních toků, které ve skalách vytvořily hluboké zářezy, a citlivého propojení přírodních složek se složkami kulturními. Od konce 20. století je zde patrná zvýšená péče o hodnotné krajinné celky (PR, EVL, KPZ).

V posledních několika desetiletích, v souvislosti s výstavbou přehradní nádrže, lze zaznamenat vzrůstající tlak rekreace. Rozšiřující se chatové kolonie mají na krajinný ráz negativní dopad.

Z hlediska vývoje využití ploch byly významné změny v krajině zájmového území zaznamenány v samotných počátcích jejího osídlení. Pro výstavbu hradiště bylo nutné vykácet část lesa. Po založení hradu Bítov a údolní poddanské osady existují zmínky o rozsáhlejším vypásávání a zorňování lesní půdy a orientaci obyvatel na zemědělskou výrobu. Plocha orné půdy pozvolna narůstala až do konce 19. století, kdy docházelo k intenzifikaci zemědělství a dalšímu rušení ploch TTP a lesní půdy.

V 30. letech 20. století hrála zásadní roli výstavba vodní nádrže Vranov, s ní související sídelní změny v Bítově, přeměna lesní plochy na plochu zastavěnou a zahrady, zánik úrodných polí, značný nárůst vodní plochy a zvýšené rekreační využití ploch v celém řešeném území.

V posledních sto letech krajina i místní obyvatelstvo utrpěly zejména vlivem politických změn. Na demografický vývoj obcí nepříznivě působilo válečné období, které později vyplynulo v odsun německého obyvatelstva. Počet obyvatel má i v současnosti klesající tendenci. Výrazný zásah do krajiny znamenala kolektivizace zemědělství, již provázal pokles rozlohy TTP, v případě Vysočan také mírnější nárůst ploch orné půdy a celkové zjednodušení krajinné struktury. Ani po skončení období socialismu neproběhla extenzifikace rostlinné výroby. V současnosti lze v Bítově zaznamenat nárůst zastavěné plochy na původně zemědělských pozemcích. Z analýzy také vyplývá, že od roku 1990 v šetřené oblasti převažují plochy, u kterých nedošlo k žádné změně využití. Lze je tedy označit za stabilní.

V zájmovém území dochází nevhodným hospodařením ke zrychlené vodní erozi na orné půdě. Bylo by proto vhodné se zaměřit na protierozní opatření v krajině, nejlépe v rámci KPÚ. Řízení o pozemkových úpravách je však nutné zahájit ze strany pozemkového úřadu. Ten při splnění určitých podmínek může jednat také na základě vyjádření vlastníků pozemků. Druhou možností však lze pokládat za málo pravděpodobnou vzhledem ke skutečnosti, že většina orné půdy je v dlouhodobém pronájmu a ze strany velkých zemědělských podniků se nedá očekávat výraznější zájem. Nesporným pozitivem, v případě schválení návrhu o pozemkových úpravách a jejich realizaci, je pokrytí nákladů státem. Pro zemědělce je také jednou z eventualit využít na snížení finančních nákladů evropské dotační programy. Nevýhodou může být poměrně náročný proces jejich čerpání.

K zamyšlení vede rovněž problematika znečišťování vodních recipientů. Kromě zhotovení zmíněných KPÚ zde bylo navrženo zabezpečení proti vnikání cizorodých látek z komunálních odpadních vod. Ve Vysočanech se nabízí vybudování ČOV. Stavba nové ČOV se zde však vzhledem k nízkému počtu obyvatel nejeví bez využití dotačních programů jako ekonomicky přijatelná volba, zvláště když se již nepředpokládá výraznější stavební rozvoj. Vhodnější variantu lze vidět v efektivnějším využívání stávajících ČOV v k.ú. Bítov, napojení na okolní úpravny vod, příp. vybudování biologických nádrží.

Přímé zásahy do vodních útvarů aplikací chemických či mechanických prostředků nelze považovat za uspokojivé řešení. Nejen, že se jedná o nákladná opatření, ale z dlouhodobého hlediska bez odstranění, příp. zabezpečení původců znečištění nelze očekávat dlouhodobý účinek. Uváděná alternativní řešení (makrofyta, nová rybí osádka, apod.) by účel, pro který byla vysazena, mohla do jisté míry naplnit. Překážkou je však vysoké rekreační zatížení nádrže a neschopnost přirozené obnovy navržených druhů ryb (pomineme-li nyní skutečnost, že se jedná o introdukovaný zoobentos).

Dalším navrhovaným opatřením je orientace zájmové oblasti na ekologické zemědělství a rozšíření nabídky služeb ve venkovském cestovním ruchu. Realizací tohoto záměru lze očekávat zlepšení potravinové soběstačnosti, zvýšení atraktivity této turistické destinace, nárůst počtu pracovních příležitostí a v neposlední řadě menší zátěž pro krajinu.

11 ZDROJE

11.1 Knižní zdroje

- AMERLING, M. & JEŽEK, M. *35 let vítězné cesty vesnice k socialismu na Znojemsku: Paměti zakladatelů socialistického zemědělství*. Znojmo: Okresní knihovna; OV Svazu družstevních rolníků; Okr. zem. správa, 1984. 171 s.
- ANTONÍN, V. a kol. *Přírodovědné zajímavosti Znojemska*. Znojmo: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, 2008. 204 s. ISBN 978-80-86974-04-0.
- BÁRTA, F. a kol. *Krajina v České republice*. Praha: Consult, 2007. 399 s. ISBN 80-903482-3-8.
- BÍNA, J. *Turistický průvodce ČSSR: Podyjí*. Svazek 33. 1. vyd. Praha: Olympia, 1988. Kapitola 1. s. 39. ISBN 27-046-88.
- BROŽA, V. a kol. *Přehrady Čech, Moravy a Slezska*. 1. vyd. Liberec: Knihy 555, 2005. 251 s. ISBN 80-86660-11-7.
- CULEK, M. *Biogeografické členění České republiky*. Praha: Enigma, 1995. 347 s. ISBN 80-85368-80-3.
- CULEK, M. *Biogeografické regiony České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 447 s. ISBN 978-80-210-6693-9.
- DEMEK, J. & MACKOVČIN, P. a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. : Hory a nížiny*. 2. vyd. Brno: AOPK ČR, 2006. 580 s. ISBN 80-86064-99-9.
- DOMÍNEK, J. *Hejtmanství znojemské*. 1. vyd. Třebíč: Kubeš, J. F., 1911. 49 s.
- DUFKOVÁ, J. *Krajinné inženýrství*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2007. 204 s. ISBN 978-80-7375-112-8.
- HAMERNÍKOVÁ, A. *Lesy v okolí Bítova a Vranova: 1424-1800*. Inventář. Brno: Státní archiv v Brně, 1963. 5 s.
- JANDÁK, J. a kol. *Půdoznalství*. 3. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2010. 143 s. ISBN 978-80-7375-445-7.
- KVĚTOŇ, V. & VOŽENÍLEK, V. *Klimatické oblasti Česka: klasifikace podle Quitta za období 1961-2000 = Climatic regions of Czechia: Quitt's classification during years 1961-2000* [kartografický dokument]. 1:500 000. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci v koedici s Českým hydrometeorologickým ústavem, 2011. 1 mapa. M.A.P.S (Map and Atlas Product Series); num. 3. ISBN 978-80-244-2813-0.

- PEKÁRKOVÁ, J. *Okresní zemědělská správa Znojmo: 1960-1988*. Inventář. Znojmo: Státní okresní archiv Znojmo, 2011. s. 4-7.
- PEŘINKA, F. V. *Vlastivěda moravská: Vranovský okres*. 1. vyd. Brno 1906: Garn, 2009. 196 s. ISBN 978-80-86347-93-6.
- RŮŽIČKOVÁ, J. & ŠKRABAL, J. a kol. *Historický lexikon obcí České republiky: 1869-2005. 1. díl*. 1. vyd. Praha: ČSÚ, 2006. 760 s. ISBN 80-250-1310-3.
- ŠTANCL, R. a kol. *Turistický průvodce ČSSR: Podyjí*. Svazek 33. 1. vyd. Praha: Olympia, 1988. Kapitola 2. s. 61-138. ISBN 27-046-88.
- UNGER, J. a kol. *Turistický průvodce ČSSR: Podyjí*. Svazek 33. 1. vyd. Praha: Olympia, 1988. Kapitola 1. s. 30-37. ISBN 27-046-88.
- VOLDÁN, V. & ZEMEK, M. *Velkostatek Bítov*. Inventář. Brno: Státní archiv v Brně, 1960. 56 s.
- WEIDENTHALER, P. *70. výročí Obce Bítov: 1932-2002*. Bítov: Obecní úřad v Bítově, 2002. 16 s.
- ZOBAL, K. & MELKUS, R. *Podyjí*. Svazek 10. Praha: Knihkupectví Klubu československých turistů, 1936. 47 s.

11.2 Internetové zdroje

- [1] ANTROP, M. *Landscapes at risk: about change in the European landscapes* [online]. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z WWW: <http://web.natur.cuni.cz/geografie/vzgr/monografie/evolution/evolution_antrop.pdf>.
- [2] CHMELAŘ, R. a kol. *Strategie rozvoje mikroregionu Vranovsko na období 2014-2020* [online]. 2013 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z WWW: <http://www.regionalnirozvoj.cz/tl_files/soubory/Vyuka/DU1/Strategie-vzor.doc>.
- [3] Centrum pro regionální rozvoj České republiky: Bítov [online]. 2012-2014 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=593753>>.

- [4] Centrum pro regionální rozvoj České republiky: Vysočany [online]. 2012-2014 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z WWW:
<<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=595144>>.
- [5] Česká geologická služba: Geologická mapa 1:50 000 [online]. 2014 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z WWW: <http://mapy.geology.cz/geocr_50/>.
- [6] Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy: WAKPP, okres Znojmo, JZD Bítov [online]. 2007-2014 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z WWW:
<<http://bit.ly/1DTIz4N>>.
- [7] Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy: WAKPP, okres Znojmo, SS Lesná Vysočany [online]. 2007-2014 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z WWW:
<<http://bit.ly/1bAzRBQ>>.
- [8] Povodí Moravy: Průvodní list útvaru povrchových vod Plánu oblasti povodí Dyje 2010-2015, Nádrž Vranov [online]. 2010-2015 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z WWW: <http://www.pmo.cz/pop/2009/Dyje/end/inf_listy/prilohy/D014.pdf>.
- [9] Povodí Moravy: Průvodní list útvaru povrchových vod Plánu oblasti povodí Dyje 2010-2015, Želetavka po vzduší nádrže Vranov [online]. 2010-2015 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z WWW:
<http://www.pmo.cz/pop/2009/Dyje/end/inf_listy/prilohy/D013.pdf>.
- [10] CENIA: Národní geoportál INSPIRE. [online]. 2010-2014 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z WWW: <<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>>.
- [11] Územně plánovací dokumentace ORP Znojmo: Vysočany [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1ERbz3C>>.
- [12] Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy: Geoportál SOWAC-GIS [online]. 2015 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z WWW:
<http://geoportal.vumop.cz/index.php?page=mapove_projekty>.
- [13] Český hydrometeorologický ústav: Mapy charakteristik klimatu [online]. 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z WWW:
<http://www.chmi.cz/portal/dt?menu=JSPTabContainer/P4_Historicka_data/P4_1_Pocasi/P4_1_3_Mapy_char_klim>.
- [14] Oficiální stránky Obce Bítov [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW:
<<http://www.obec-bitov.cz/informace-o-obci/historie/>>.
- [15] Národní památkový ústav [online]. 2003-2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z WWW:
<<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=701000210&Limit=25>>.

- [16] Český statistický úřad: Stav obyvatelstva a průměrný věk v obcích SO ORP Znojmo [online]. 2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=null&cislotab=AGOBY6031PU_OB2.200&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&verze=0>.
- [17] Oficiální stránky Obce Vysočany [online]. 2015 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.obec-vysocany.cz/>>.
- [18] BIČÍK, I. a kol. *Databáze LUCC Czechia: Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka (1845-2000)* [online]. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z WWW: <<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/lucc/index.php?scn=2>>.
- [19] Český statistický úřad: Vybrané statistické údaje za obec Bítov [online]. 2015 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1PVKH14>>.
- [20] Český statistický úřad: Vybrané statistické údaje za obec Vysočany [online]. 2015 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1GGnu4S>>.
- [21] Český úřad zeměměřičský a katastrální: Nahlížení do KN [online]. 2004-2015 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z WWW: <<http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>>.
- [22] Český hydrometeorologický ústav: Evidenční list hlásného profilu č. 360 [online]. 2015 [cit. 2015-02-12]. Dostupné z WWW: <http://hydro.chmi.cz/hpps/hpps_prfbk_detail.php?seq=2505252>.
- [23] Český statistický úřad: Návštěvnost hromadných ubytovacích zařízení podle kategorie v obcích vybraného okresu [online]. 2015 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=CRU9011PU_OB2.76&vo=null>.
- [24] KEPRT, J. *Cyklotrasy Jihomoravského kraje: Interaktivní mapa cyklotras* [online]. 2010-2015 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1Jypf4P>>.
- [25] Český statistický úřad: Kapacity hromadných ubytovacích zařízení v obcích vybraného okresu [online]. 2015 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=CRU9021PU_OB2.76&vo=null>.
- [26] Agentura ochrany přírody a krajiny ČR: Ústřední seznam ochrany přírody [online]. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z WWW: <<http://drusop.nature.cz/>>.

- [27] Krajský úřad Jihomoravského kraje: Plán péče o PR Cornštejn na období 2013-2022 [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1PNCkaX>>.
- [28]] Krajský úřad Jihomoravského kraje: Plán péče o PR Na Bítovské cestě na období 2013-2022 [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1Gz2gmu>>.
- [29] Krajský úřad Jihomoravského kraje: Plán péče o PR U doutné skály na období 2015-2025 [online]. 2015 [cit. 2015-02-07]. Dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1HwkRCD>>.
- [30] Územně plánovací dokumentace ORP Znojmo: Bítov [online]. 2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z WWW: <<http://bit.ly/1HRrtu2>>.
- [31] Zákony pro lidi: Mapa Vranovsko-Bítovsko [online]. 2010-2015 [cit. 2015-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.zakonyprolidi.cz/disk/cs/file/2002/2002c065z0157p002o002.png>>.
- [32] Český statistický úřad: Administrativní mapa správních obvodů ORP Znojmo [online]. 2013 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z WWW: <http://csugeo.i-server.cz/xb/redakce.nsf/i/administrativni_mapy_spravnich_obvodu_orp>.
- [33] Ministerstvo zemědělství: Kontroly posmíněnosti Cross Compliance [online]. 2009-2015 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/kontroly-podminenosti-cross-compliance/>>.
- [34] Český statistický úřad: Administrativní mapa SO ORP Znojmo [online]. 2012 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/11280/17807709/ORP6220.jpg/e7a69afc-09b5-45e5-9e06-d3c3eeba5a5b?version=1.0&t=1413532784643>>.
- [35] BURDA, V. *Fabriciova mapa Moravy* [online]. 2000 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.oahshb.cz/staremapy/full/m1569-22.jpg>>.
- [36] BURDA, V. *Komenského mapa Moravy* [online]. 2000 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.oahshb.cz/staremapy/full/m1627-22.jpg>>.
- [37] Wikipedie: Müllerova mapa Moravy [online]. 2013 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z WWW: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Mullerova_mapa_Moravy_13.jpg>.
- [38] KORNELLY, R. *Fotogalerie starého Bítova* [online]. 2009 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z WWW: <<http://bitov.czweb.org/5/fotogalerie.html?i=1&j=1>>.

11.3 Mapové podklady

MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV v Brně, Palachovo náměstí 1, 625 00 Brno

mapa Bítov rok 1874 z fondu D9 - Stabilní katastr - Indikační skici

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV Znojmo, Divišovo náměstí 5, 669 02 Znojmo

mapa Vysočany rok 1824 - Stabilní katastr - Indikační skici

12 TABULKY

12.1 Seznam tabulek

Tab. 1 Souhrnné informace o zájmových k.ú.

Tab. 2 Charakteristické půdní typy jednotlivých k.ú. podle Taxonomického klasifikačního systému půd ČR (TKSP) a World Reference Base for Soil Resources (WRB)

Tab. 3 Dlouhodobé změny využití ploch Bítov (v ha) dle databáze LUCC Czechia a ČSÚ

Tab. 4 Dlouhodobé změny využití ploch Vysočany (v ha) dle databáze LUCC Czechia a ČSÚ

Tab. 5 Seznam zvláště chráněných území, částí přírody a lokalit soustavy Natura 2000 podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

13 PŘÍLOHY

13.1 Seznam příloh

Příloha 1 Topografická přehledová mapa širšího okolí řešeného území, původní měřítko 1:240000

Příloha 2 Administrativní mapa SO ORP Znojmo s označenými zájmovými katastry

Příloha 3 Fabriciova mapa z roku 1569 s vyznačeným zájmovým územím, původní měřítko 1:288000

Příloha 4 Komenského mapa z roku 1627 s vyznačeným zájmovým územím, původní měřítko 1:530000

Příloha 5 Müllerova mapa z roku 1716 s vyznačeným zájmovým územím, původní měřítko 1:180000

- Příloha 6 Ortofoto Vysočany a Bítov z roku 1953, původní měřítko 1:30000*
- Příloha 7 Mapa II. vojenského mapování Bítov z let 1836-1852, původní měřítko 1:28800*
- Příloha 8 Mapa II. vojenského mapování Vysočany z let 1836-1852, původní měřítko 1:28800*
- Příloha 9 Ortofoto Bítov z roku 2014, původní měřítko 1:30000*
- Příloha 10 Ortofoto Vysočany z roku 2014, původní měřítko 1:30000*
- Příloha 11 Fotografie Želetavky protékající „starým“ Bítovem a nivy Dyje s úrodnými poli, 19. století*
- Příloha 12 Fotografie obce Vysočany a na ně z jihovýchodu navazující pastvina, 19. století*
- Příloha 13 Fotografie téměř dokončeného „nového“ Bítova z roku 1933 a hrad Bítov se zatopenou obcí, v pozadí obec Vysočany, 90. léta 20. století*
- Příloha 14 Mapa Stabilního katastru Bítov z roku 1874, původní měřítko 1:2880*
- Příloha 15 Mapa Stabilního katastru Vysočany z roku 1824, původní měřítko 1:2880*